

גיאוגרפיה של
אוכלוסיית ישראל
חוברת מס' 8
חוברת א

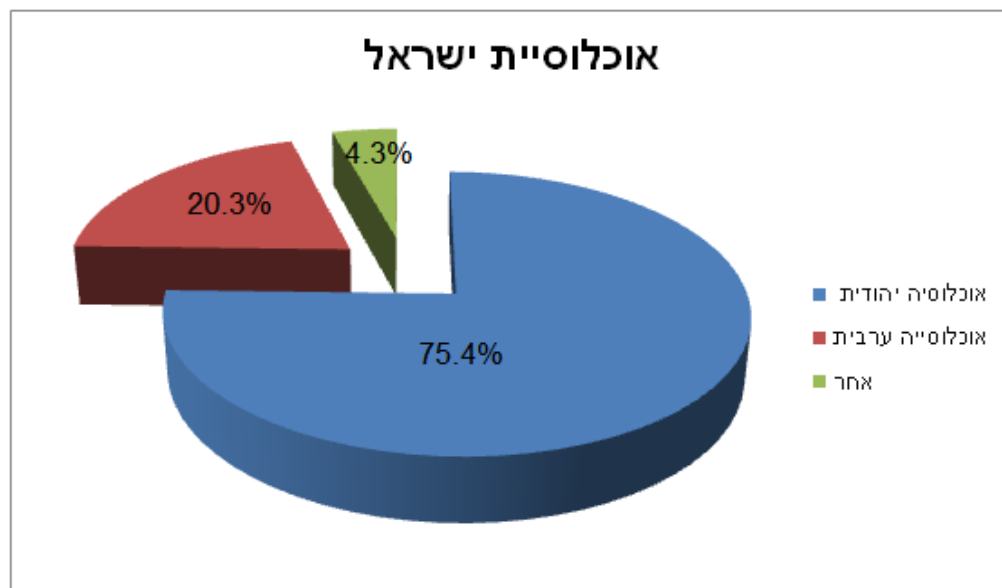
בוקי אהלי
ברנקו וייס
תשע"א

תוכן עניינים

מבוא.....	עמ' 3-5
פרק 1-פירמידת גילים.....	עמ' 6-15
מיפוי הנושא.....	עמ' 16
פרק 2- הרכב האוכלוסייה בישראל.....	עמ' 17-20
אוכלוסיית הדתיים בישראל.....	עמ' 21-22
אוכלוסיית המיעוטים בישראל.....	עמ' 23
האוכלוסייה הערבית.....	עמ' 24-25
השתייכות דתית בקרב האוכלוסייה הערבית.....	עמ' 26-28
שאלת בגרות.....	עמ' 29-30
אוכלוסיית הבדואים.....	עמ' 31-32
אוכלוסיית הדרוזים.....	עמ' 33-35
שאלת בגרות.....	עמ' 36-37
אוכלוסיית הצ'רקסים.....	עמ' 38
האוכלוסיית הערבית הנוצרית.....	עמ' 38
מדדים דמוגרפיים בקרב אוכלוסיית המיעוטים.....	עמ' 39
שאלת בגרות.....	עמ' 39-41
מיפוי הנושא.....	עמ' 42
פרק 3- השינויים באוכלוסייה בישראל.....	עמ' 43
הכנסה חודשית והוצאה חודשית.....	עמ' 43-44
מדיניות רווחה.....	עמ' 45-47
רמת השכלה בישראל.....	עמ' 48-49
הבדלים ברמת הכנסה.....	עמ' 50-53
תוחלת החיים ושעורי תמותה.....	עמ' 54-56
שינויים באוכלוסייה מבחינת הרכב גילים.....	עמ' 56-58
שינויים בקרב משפחות יהודיות בישראל.....	עמ' 59-60
שינויים בקרב משפחות ערביות בישראל.....	עמ' 60-61
שאלת בגרות.....	עמ' 61-62
מיפוי הנושא.....	עמ' 63
תשובה לשאלה מעמ' 29.....	עמ' 64

מבוא

האוכלוסייה היא מרכיב חשוב במדינה. במושג אוכלוסייה כוללים את כל האנשים הגרים באופן רצוף וקבוע בשטח המדינה. לאחר קום המדינה בשנת 1948, היו בישראל 716,000 יהודים לעומת כ-156,000 ערבים, שמתוכם כ-80,000 בדואים. רבים מן הערבים נמלטו מן הארץ בזמן מלחמת העצמאות והפכו לפליטים במדינות ערב. מנתונים שפרסמה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בשנת 2010 מונה אוכלוסיית ישראל כ-7 מיליון תושבים וחצי. מעל 5 מיליון וחצי הם יהודים, והם 75.4% מכלל האוכלוסייה. האוכלוסייה הערבית בישראל מונה כמיליון וחצי, והם 20.3% מכלל האוכלוסייה. בישראל 319,000 - מוגדרים כאחרים, רובם עולים ובני משפחותיהם, שאינם מוכרים על ידי משרד הפנים כיהודים, והם 4.3% מכלל האוכלוסייה.

כ-40% מהיהודים בישראל הם עולים חדשים שהגיעו מזמן הקמתה של המדינה ועד היום. העולים הגיעו מלמעלה מ-100 מדינות, כאשר ברית המועצות לשעבר היא ארץ המוצא הגדולה ביותר של העולים. 60% מאוכלוסיית ישראל היום הם ילידי הארץ שקיבלו אזרחותם בעקבות "חוק האזרחות" משנת 1952.

חוק זה קובע- כי תושב המדינה יקבל אזרחות, אם עלה ארצה או נולד בה לפני הקמת המדינה או אחריה.

ישנם תושבים שאינם אזרחים אלא תושבים קבועים או תושבים ארעיים (זמניים).

אלו הם אנשים בעלי אזרחות זרה הנמצאים במדינה על פי רשיון.

הם גרים במדינה תקופה מסוימת, והם באו לשם עסקים, חופשה או מטרות משפחתיות.

- 1. הסבירו מהי אוכלוסייה, וציינו את החלוקה של האוכלוסייה בישראל:**
- א. יהודים, ערבים ואחרים.**
- ב. עולים וילידי הארץ.**

***צפיפות אוכלוסין –**

מונח המציין את היחס שבין האוכלוסייה לשטח גאוגרפי. הכוונה היא לכמות האנשים הגרים בשטח מסוים. היחס נמדד במספר תושבים לקמ"ר (קילומטר מרובע).

ישראל נחשבת **למדינה קטנה** מבחינת השטח שלה ומבחינת מספר התושבים, אולם ***צפיפות האוכלוסין** בה היא גבוהה.

מרבית האנשים מתרכזים באזור המרכז לאורך מישור החוף, וחלק קטן נמצא בצפון הארץ ודרום הארץ.

אולם מעל הכל, האוכלוסייה בישראל היא מגוונת :

***יהודים, ערבים, דרוזים, צ'רקסים ובדואים.**

***דתיים וחילוניים.**

***אזרחים וותיקים ועולים חדשים.**

***יהודים ממוצא שונה- אשכנזים וספרדים.**

***וכמובן- יש בה גם עובדים זרים ממדינות שונות.**

ישראל נחשבת למדינה מפותחת למרות שהיא מדינה צעירה.
מדינות אחרות הממוקמות בסמוך לישראל נחשבות למדינות מתפתחות.

לדוגמא- מצרים.

כאשר אנו עוסקים בנושא אוכלוסיית ישראל עלינו להבין את השינויים המתרחשים בה.

למשל האם האוכלוסייה במדינה גדלה או קטנה?

איך הדבר משפיע על המדינה?

מהי פירמידת גילים?

בחוברת זו נלמד על האוכלוסייה בישראל:

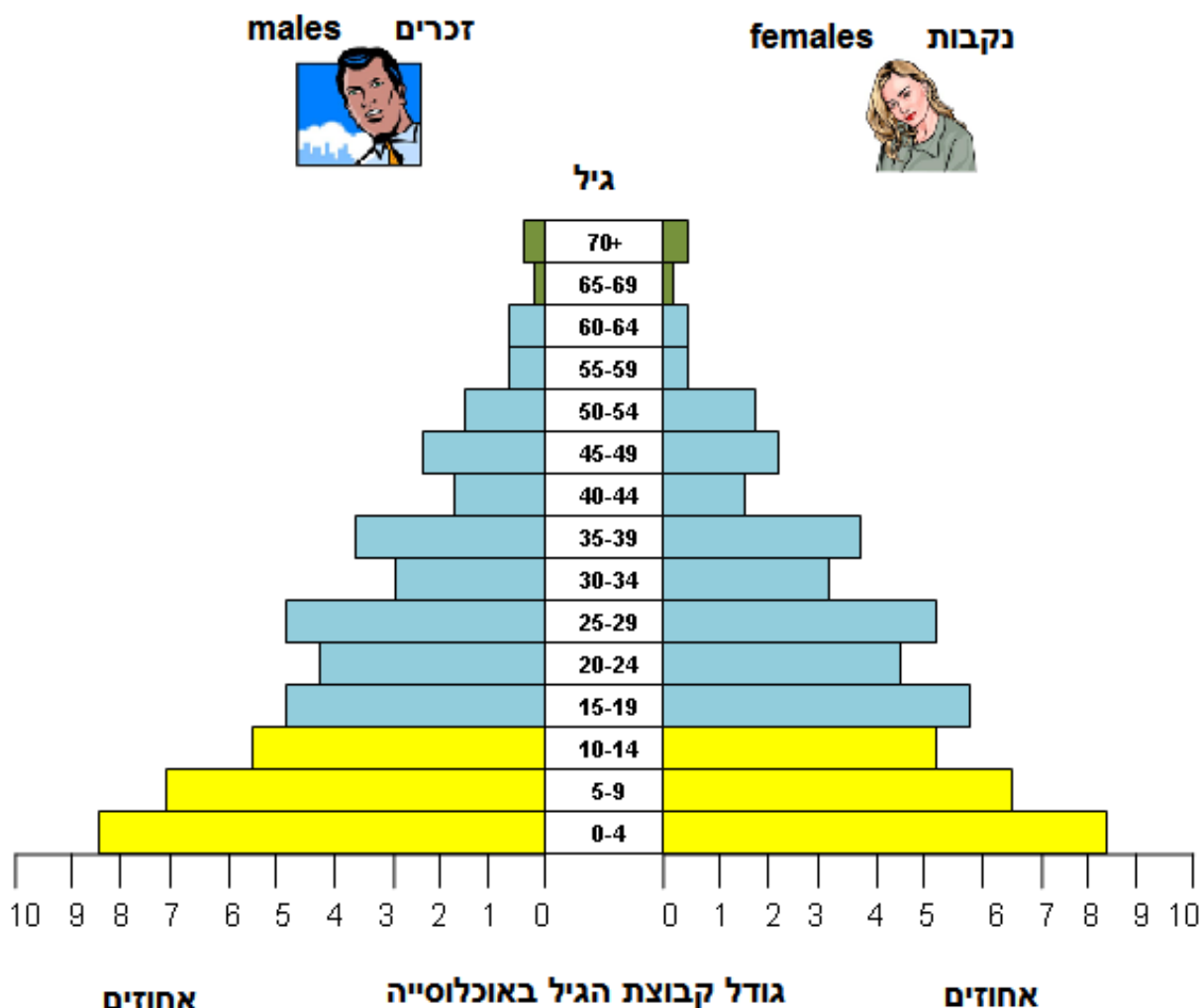
הרכב האוכלוסייה בישראל.

תהליכי שינוי באוכלוסייה בישראל ועוד...

פרק 1- פירמידת גילים

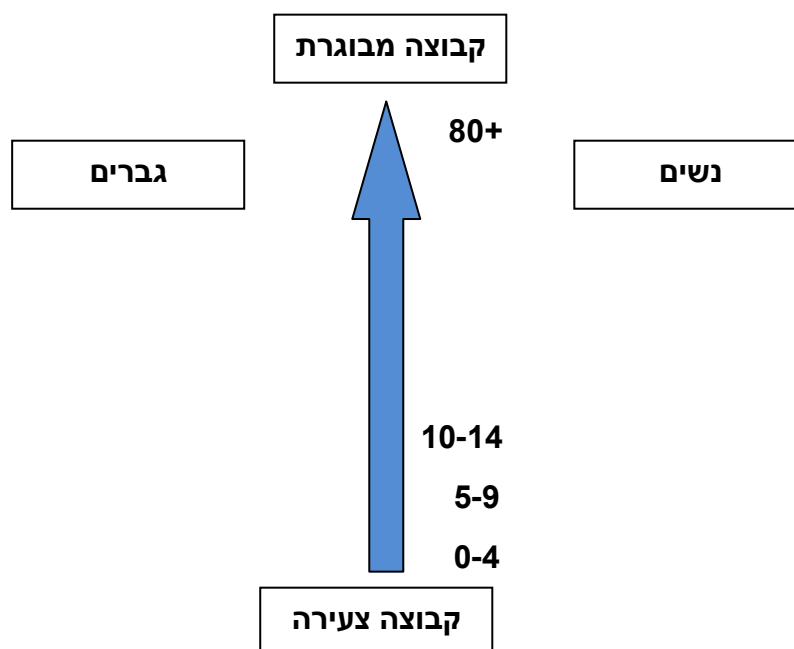
התחום אשר עוסק בתיאור השינויים המתרחשים באוכלוסייה נקרא **דמוגרפיה**. דמוגרפיה זהו **תחום החוקר את גודלה ואת הרכבה של האוכלוסייה**. האנשים העוסקים בדמוגרפיה נקראים דמוגרפים. **הם אוספים נתונים על האוכלוסייה- לידות, פטירות, נישואין, גירושין, הגירה ועוד...** לאחר איסוף הנתונים הדמוגרפים **מנתחים בעזרתם את השינויים המתרחשים באוכלוסייה**. אחד מהכלים החשובים אשר באמצעותו אנו יכולים ללמוד על על הדמוגרפיה (שינויים באוכלוסייה) במדינה מסויימת נקרא- **פירמידת גילים**. פירמידת גילים היא גרף המתאר את הרכב הגילאים של אוכלוסייה מסוימת על פי חלוקה למין (זכר ונקבה) ולקבוצות גיל (בדרך כלל בהפרש של 5 שנים).

1. עיינו בפירמידת הגילים, וכתבו מה אתה רואה?

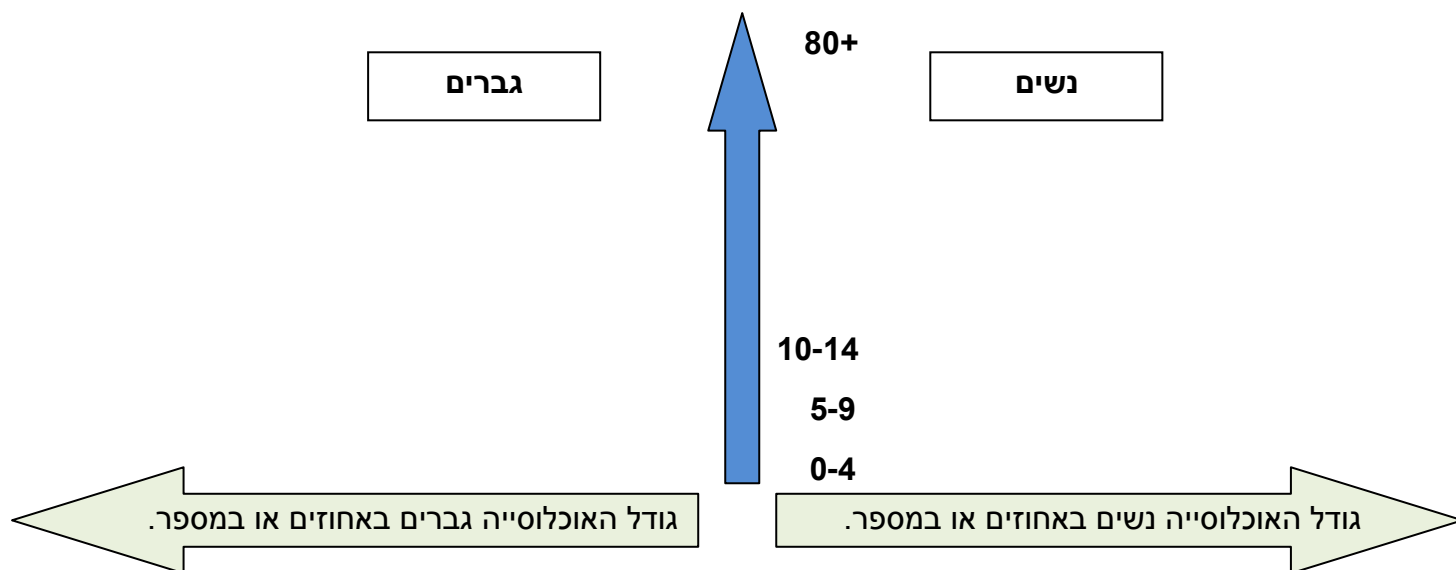
כיצד קוראים פירמידת גילים

1. ציר האורך מציין את קבוצות הגיל השונות. בפירמידות גילים נהוג לחלק לקבוצות גיל של מ 0-4, 5-9 וכו'...

2. בבסיס הפירמידה נמצאת עמודה המייצגת את הקבוצה הצעירה ביותר באוכלוסייה זו, ולעומת זאת בקצה העליון של הפירמידה נמצאת העמודה המייצגת את הקבוצה המבוגרת ביותר באוכלוסייה זו. הקבוצה של גילאי 15-64 נקראת הקבוצה היצרנית מהסיבה שחלק גדול מקבוצה זו נחשבים למפרנסים.

3. הפירמידה חצויה לכל אורכה לשניים: המחצית הימנית מייצגת את חלקן של הנשים בקבוצות הגיל השונות, והמחצית השמאלית מייצגת את חלקם של הגברים באותן קבוצות גיל.

**4. הציר האופקי (לרוחב הפירמידה למטה) – מתייחס לגודלה של האוכלוסייה הנבדקת במספרים (מספר תושבים) או ב%.
הציר מחולק לשני חלקים המתייחסים לגודלה של אוכלוסיית הנשים ואת גודלה של אוכלוסיית הגברים.**

2. פתחו אטלס ישראל החדש עמ' 54 במפת אוכלוסיית ישראל- מאפיינים דמוגרפיים. ציינו את ההבדלים בפירמידות גילים של תל אביב (פירמידה 511) לבין פירמידת הגילים של האוכלוסייה היהודית ביהודה שומרן וחבל עזה.

בתשובתכם התייחסו ל:

-האוכלוסייה של הילדים 0-8 (צבע ירוק)-

-האוכלוסייה של בני 10-19 (צבע ירקרק)-

-האוכלוסייה של בני 20-59 (צבע צהוב,ורוד, כתום בהיר ואדום)-

-האוכלוסייה של המבוגרים 60-90 (צבע כתום,סגול בהיר וסגול כהה)-

-מהי מסקנתכם?

כמו כן נהוג לחלק את האוכלוסייה לשלוש קבוצות עיקריות:

<p>*מדינות מתפתחות - מדינות עניות שרמת הפיתוח שלהן נמוכה. האוכלוסייה שם גדלה בקצב מהיר.</p> <p>*מדינה מפותחת- מדינה שיש בה רמת חיים, רמת השכלה גבוהים, ורמת טכנולוגיה טובה. רוב התושבים גרים בערים, והם נהנים מרמת פיתוח גבוהה של כל התחומים. ברוב המדינות האלה האוכלוסייה גדלה בקצב איטי.</p> <p>*תוחלת חיים - שנות החיים של אדם מסוים. כאשר מחשבים את תוחלת החיים הממוצעת באוכלוסייה מחברים את הגילאים של כל האנשים שמתו באותה שנה ומחלקים במספרם.</p>

0-14 – קבוצה של אוכלוסייה צעירה, שאינה עובדת ותלויה במבוגרים, ולכן מכנים אותה- אוכלוסייה תלויה.
ככל שקבוצת אוכלוסייה זו גדולה, המדינה היא *מדינה מתפתחת.
אין שימוש באמצעי מניעה, הרפואה לא מפותחת, הרבה תינוקות מתים ולכן הילודה היא רבה.
החברה היא מסורתית, דתית שלא מכניסה שינויים בקלות.
פעמים רבות ניתן לראות במדינות כאלה ילדים אשר עוזרים בפרנסת המשפחה אולם השכר שהם מקבלים הוא נמוך.
לקבוצה זו צריך לספק מזון, חינוך בריאות ושירותים נוספים.
ככל שהקבוצה גדולה יותר, רמת השירותים שתתן המדינה תהיה נמוכה יותר.

15-64 - זוהי קבוצת המפרנסים אשר נקראת גם-קבוצה יצרנית.
על קבוצה זו מתבססת כלכלת המדינה, והם אלה המפתחים אותה.
ככל שקבוצה זו גדולה יותר, המדינה תהיה מפותחת יותר.
ככל שהקבוצה גדולה יותר, המדינה תהנה מהכנסות גדולות יותר ולכן גם תפתח את התשתיות (מים, חשמל, ביוב, תחבורה וכו...).
כמו כן, יקומו מפעלים ותהיה פחות אבטלה.

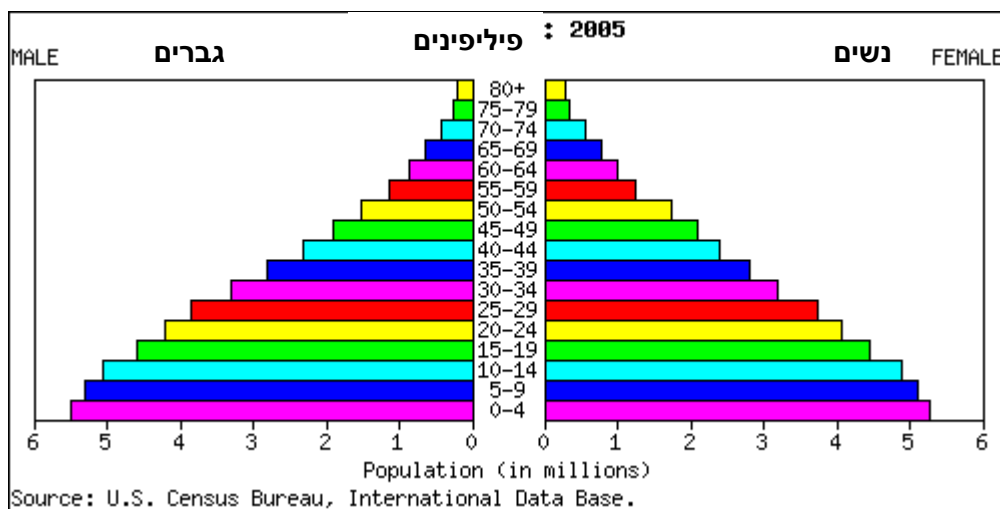
65+ - גם קבוצה זו נחשבת לקבוצת תלויים ולא מפרנסים בשל הגיל המבוגר.
אבל- במדינות מפותחות, בהן עבדו האנשים עד לגיל הפנסיה, הם הספיקו לצבור מספיק כסף אשר ישולם להם בגיל הפרישה מהעבודה.
ככל שקבוצה זו גדולה יותר הדבר מסביר ש*תוחלת החיים במדינה היא גבוהה

3. פתחו אתלס ישראל החדש עמ' 54 במפת אוכלוסיית ישראל- מאפיינים דמוגרפיים. ציינו באלו מקומות, על פי פירמידת הגילים, מספר האוכלוסייה המבוגרת הוא הגדול ביותר?

סוגים שונים של פירמידות גילים

לפירמידות גילים יש צורות שונות, כי הרכב הגילים במדינות העולם הוא שונה. על פי צורת הפירמידה ניתן לקבוע האם זוהי מדינה מתפתחת או מדינה מפותחת.

פירמידת גילים של מדינה מתפתחת -פיליפינים

*שיעור ילודה-

מספר הנולדים בשנה
באוכלוסייה של 1000
נפש.

*שיעור תמותה-

מספר הנפטרים בשנה
באוכלוסייה של 1000
נפש.

*ריבוי טבעי-

הפרש בין מספר הנולדים
לבין מספר המתים.

*ריבוי טבעי חיובי -

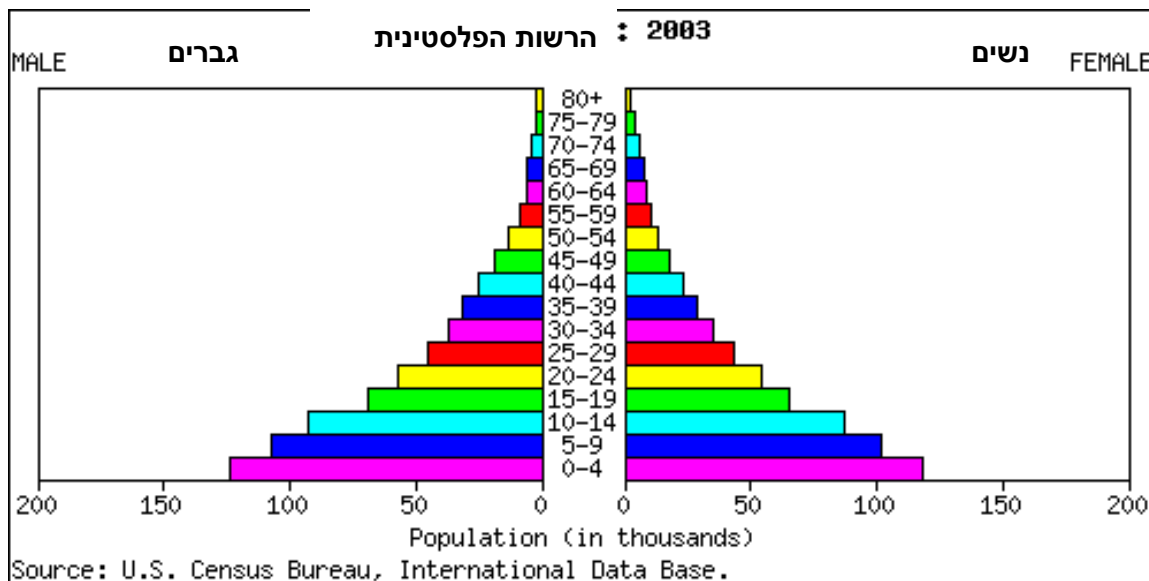
כאשר יש יותר ילודה
מתמותה.

ריבוי טבעי שלילי -

כאשר מספר המתים גבוה
ממספר הנולדים.

בפירמידת הגילים של הפיליפינים ניתן לראות שהבסיס הוא רחב. בסיס רחב מראה על *שיעורי ילודה גבוהים ועל *ריבוי טבעי חיובי גבוה. החלק העליון (קודקוד הפירמידה) צר ומראה על מעט מבוגרים ועל תוחלת חיים קצרה. גודל האוכלוסייה היצרנית אינו רב. זו פירמידה בצורה של משולש, כלומר, הפירמידה הולכת ונעשית צרה יותר ככל שעולים בקבוצת הגיל. בפירמידה זו יש אחוז גבוה של אוכלוסייה צעירה תלולית. אחוז הצעירים עד גיל 14 הוא בסביבות 40%, בעוד שאחוז האוכלוסייה המבוגרת מעל גיל 65 הוא רק 4%.

4. עיינו בפירמידה של הרשות הפלסטינית.

א. איזה סוג פירמידה זו?

ב. מה מאפיין את קבוצות הגיל הבאות:

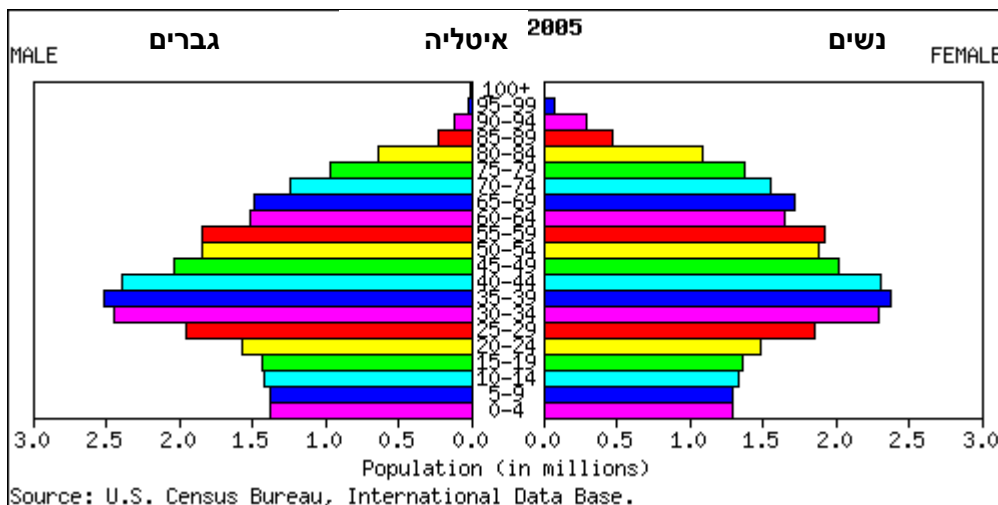
*אוכלוסיית הילדים-

*אוכלוסיית היצרנים-

*אוכלוסיית המבוגרים-

ג. האם זו מדינה מפותחת או מדינה מתפתחת? נמקו.

פירמידת גילים של מדינה מפותחת - איטליה

בפירמידה של מדינה מפותחת ניתן להבחין בבסיס צר מאוד סימן לילודה מעטה.
 החלק האמצעי של הפירמידה רחב מאוד - וזה סימן לאוכלוסייה יצרנית רבה שתורמת לפיתוח כלכלי.

זוהי **פירמידה שנקראת -"דגם פעמון"** או "פירמידה הפוכה".
ב"דגם פעמון" הכוונה להתרחבות הפירמידה בחלק האמצעי שלה ואז שוב התכווצות.

ניתוח הפירמידה

ככל שקבוצת הגיל עולה כך יש יותר אוכלוסייה, יש יותר מבוגרים מצעירים.
 "עולם זקן" עם ריבוי טבעי נמוך מאוד ואף שלילי - האוכלוסייה פוחתת מדור לדור.

אבל-תוחלת החיים במדינה כזו היא ארוכה.

באיטליה רק 14% מהאוכלוסייה הם מתחת לגיל 14, אבל 18% הם מעל גיל 65.

הערות -

***גם במדינות מפותחות מאוד הקודקוד העליון של הפירמידה נעשה צר כי אנשים מתים מוות טבעי מזיקנה.**

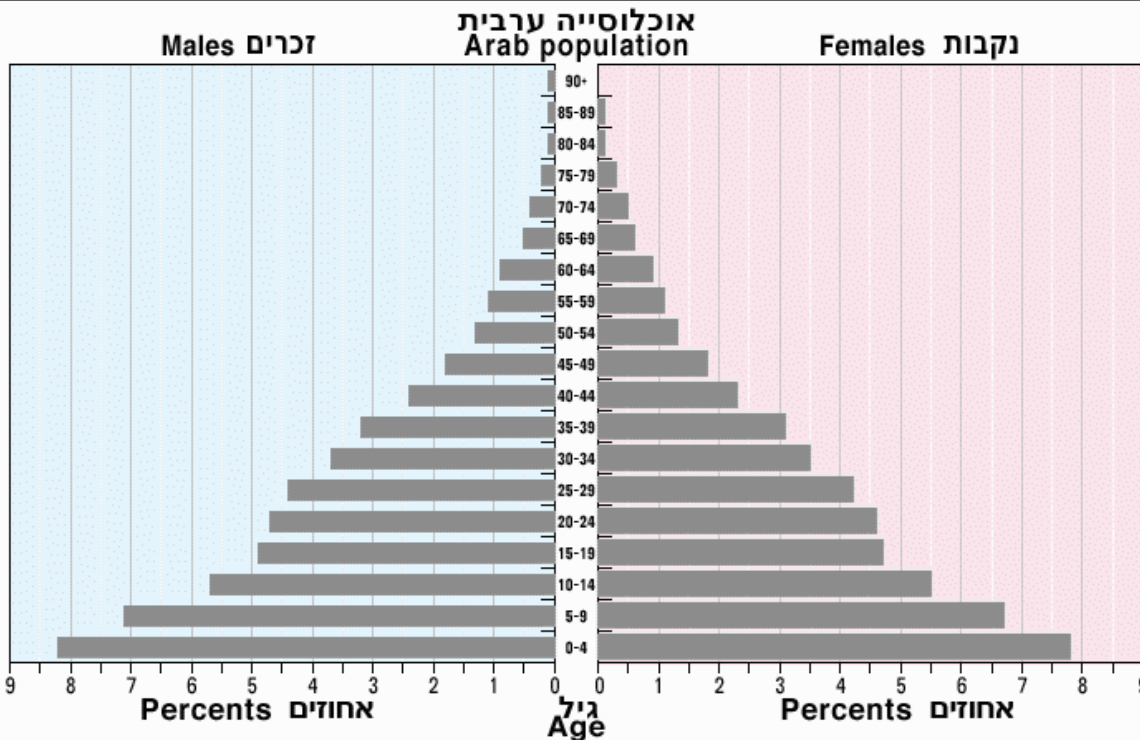
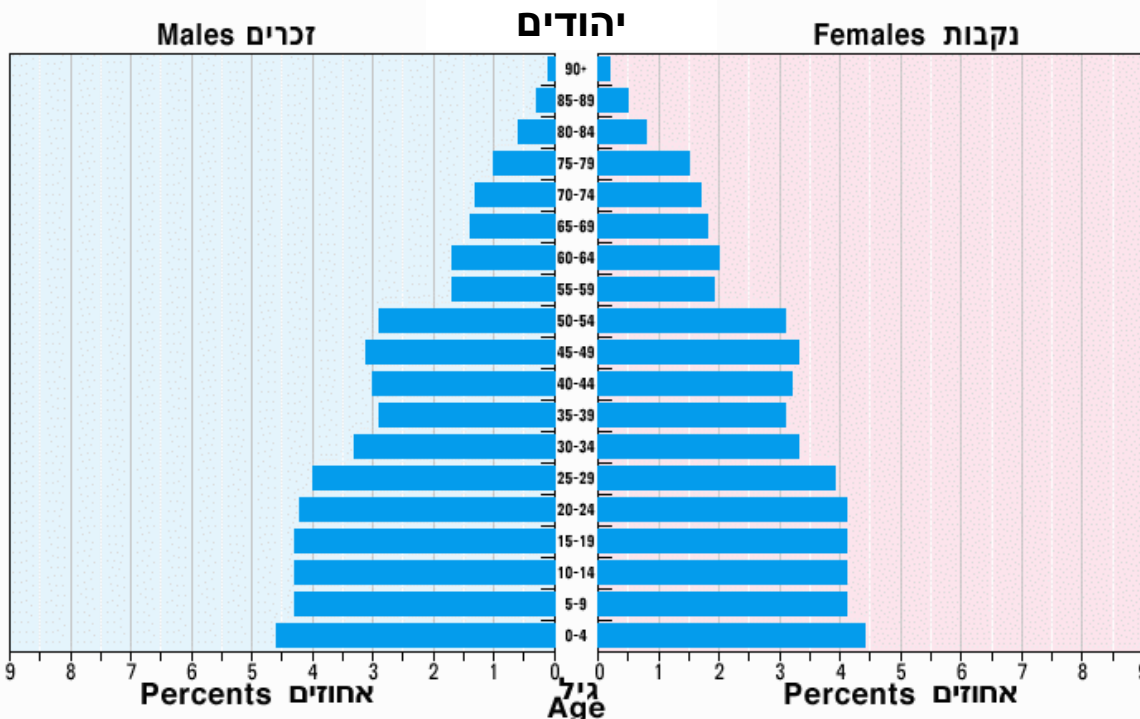
***גם במדינות מתפתחות תוחלת החיים עולה משום שגם שם הרפואה מתקדמת עם השנים.**

***בגילאי 65 עד 85 יש הרבה יותר אוכלוסייה במדינות המפותחות בהשוואה למדינות מתפתחות.**

5. עיינו בפירמידת הגילים של ישראל: יהודים ואוכלוסייה ערבית.

2. אוכלוסייה, לפי קבוצת אוכלוסייה, מין וגיל

31.12.2000

א. איזה סוג פירמידה מאפיינת את האוכלוסייה היהודית? _____

ב. איזה סוג פירמידה מאפיינת את האוכלוסייה הערבית? _____

ב. השווה את קבוצות האוכלוסייה בשתי הפירמידות.

***אוכלוסיית הילדים-**

***אוכלוסיית היצרנים-**

***אוכלוסיית המבוגרים-**

ג. אלו מסקנות אתם יכולים להסיק על האוכלוסייה היהודית והאוכלוסייה הערבית מתוך

פירמידת הגילים? **נמקו.**

6. **שערו מדוע** פירמידות הגילים בין האוכלוסייה הערבית בישראל לבין האוכלוסייה

היהודית שונות?

מסקנות מתוך ניתוח פירמידת גילים

1. ככל שתוחלת החיים ארוכה יותר-איכות החיים ורמת החיים בחברה ובמדינה טובה יותר.

2. ככל שאוכלוסיית התלויים (זקנים וילדים) גדולה יותר- המדינה צריכה לדאוג לאוכלוסייה רבה יותר, והמצב החברתי-כלכלי רע .
וככל שאוכלוסיית התלויים קטנה יותר- מתפתחת כלכלת שפע והמצב החברתי כלכלי טוב יותר ורמת החיים גבוהה יותר.

3. ככל שבסיס הפירמידה הולך וגדל(הילדים)- שיעורי הילודה גבוהים והריבוי הטבעי גדול יותר.

השפעות של ריבוי טבעי גבוה, ריבוי טבעי נמוך וריבוי טבעי שלילי.

ריבוי טבעי גבוה- יכול לגרום לבעיית התפוצצות אוכלוסין, וכתוצאה מכך:

*יהיה מחסור במקומות עבודה, מחסור במזון, מחסור בתשתיות, מחסור במקומות מגורים.

*יהיה קושי לספק שירותים בסיסיים, ורמת החיים תהיה נמוכה.

* תהיה בעיית אבטלה אשר תיצור תופעות של עוני, פשע ומגוון תעסוקות מזדמנות. במדינות אלו ילדים יוצאים לעבוד כדי לסייע להורים בפרנסה.

כאשר הריבוי הטבעי הוא נמוך- מספר התושבים אינו קטן ואינו גדל משמעותית וגודל האוכלוסייה מגיע כמעט למצב של איזון.

אבל כאשר יש ריבוי טבעי שלילי – שיעור התמותה גדול משיעור הילודה, ומספר התושבים במדינה הולך וקטן.

7. ציינו איזה מצב עדיף בעיניכם, מצב שיש בו ריבוי טבעי גבוה, מאוזן או שלילי?

נמקו.

מיפוי הנושא

פירמידת גילים

פירמידה של
מדינה
מפותחת

פירמידה של
מדינה
מתפתחת

פירמידת פעמון
בסיס צר-שעור ילודה נמוך
ריבוי טבעי נמוך
אחוז ייצרנים גבוה

חלק עליון רחב- הרבה מבוגרים
תוחלת חיים ארוכה

פירמידת משולש
בסיס רחב-שעור ילודה גבוה
ריבוי טבעי גבוה
אחוז תלויים גבוה

חלק עליון צר- מעט מבוגרים
תוחלת חיים קצרה

אוכלוסיית הילדים-
אוכלוסיית תלויים

אוכלוסיית
המפרנסים-
אוכלוסיית ייצרנים

אוכלוסיית
המבוגרים-
אוכלוסיית תלויים

פרק 2: הרכב האוכלוסייה בישראל

בישראל יש כמה קבוצות של אוכלוסייה:

האוכלוסייה היהודית

האוכלוסייה היהודית היא 80% מכלל האוכלוסייה בישראל, ומספרה כיום הוא 5.5- מיליון נפש.

את האוכלוסייה היהודית ניתן לחלק לקבוצות רבות: יהודים שנולדו בארץ, יהודים שנולדו מחוץ לישראל, עולים חדשים ועולים וותיקים, דתיים וחילוניים.

האוכלוסייה הערבית

האוכלוסייה הערבית היא 20% מכלל האוכלוסייה בישראל ומספרה כיום הוא 1.5- מיליון נפש.

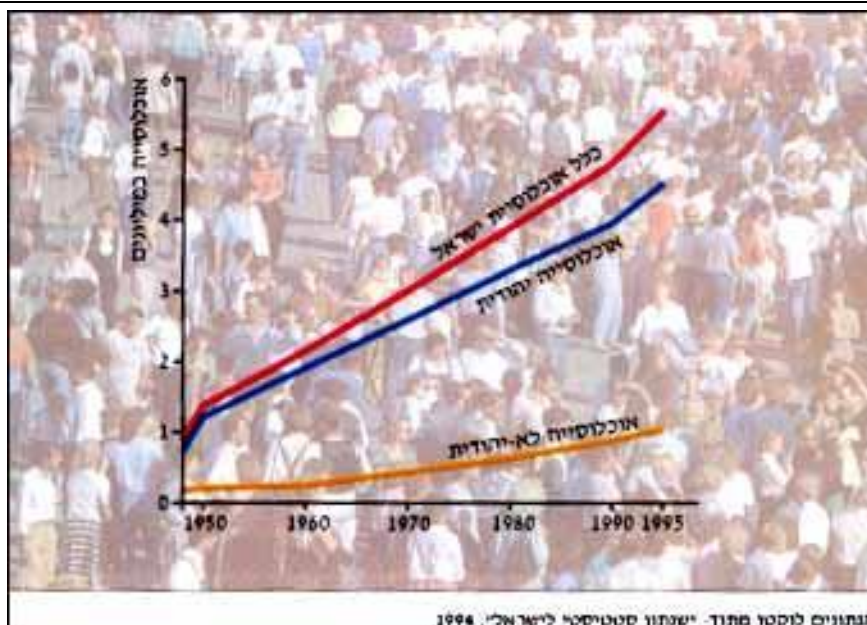
גם את האוכלוסייה הערבית ניתן לחלק לקבוצות שונות: מוסלמים, נוצרים, דרוזים, בדווים וצ'רקסים.

אוכלוסיית ישראל גדלה פי 9 מאז הקמתה של המדינה.

גידול האוכלוסייה המהיר מאפיין אמנם מדינות מתפתחות אולם הסיבות לגידול

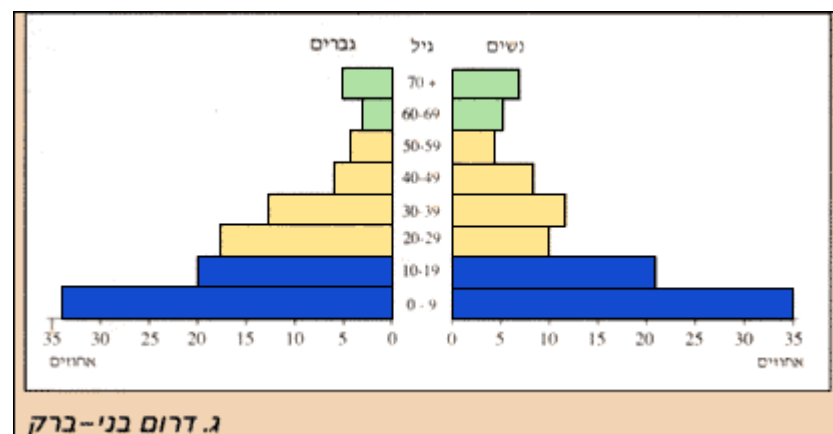
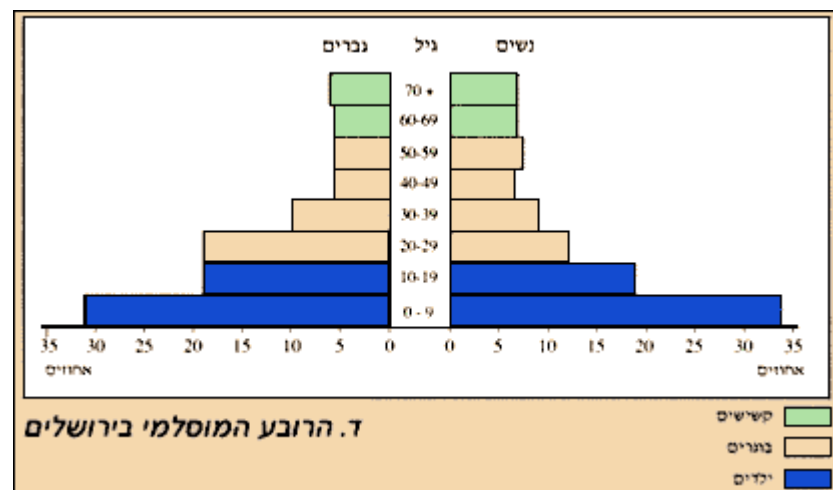
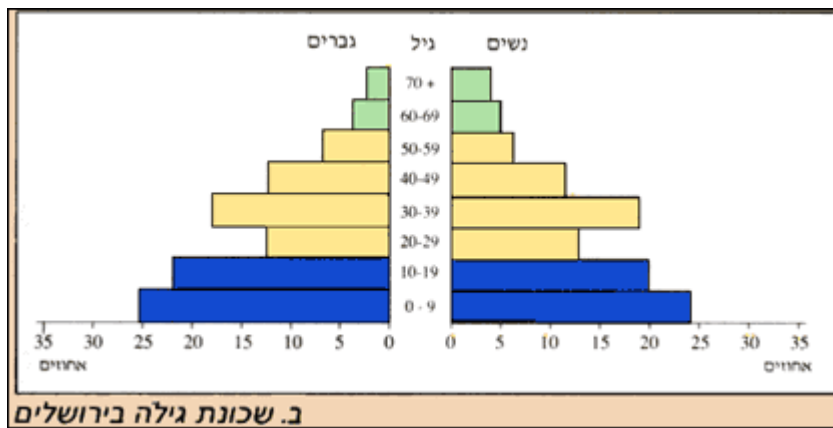
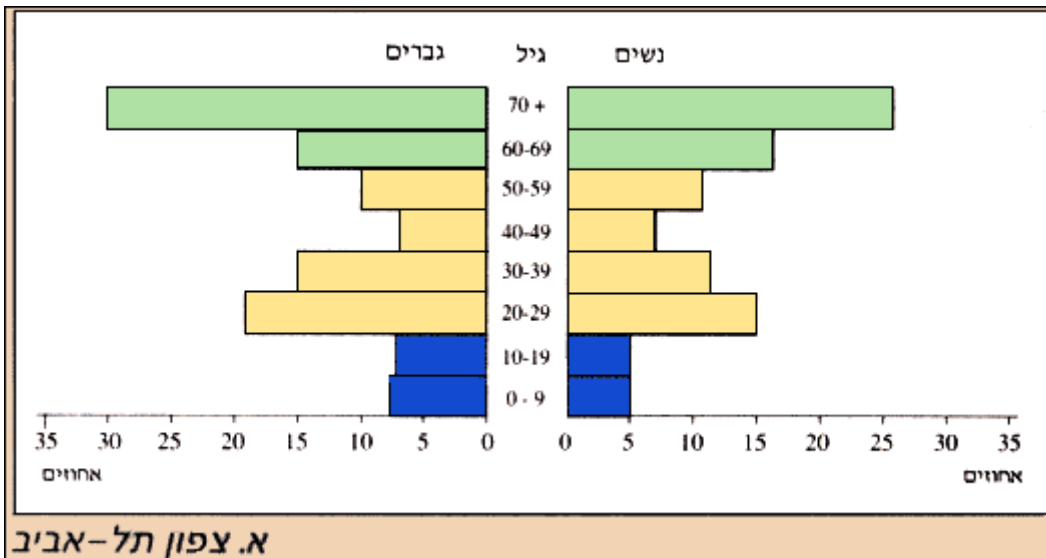
המהיר בישראל קשורות גם לעלייה של יהודים לישראל.

בנוסף לכך - בקרב הדתיים בישראל הריבוי הטבעי הוא גבוה, וגם בקרב הערבים בישראל הריבוי הטבעי הוא גבוה.

גידול אוכלוסייה, 1948-1995. מתוך: "שנתון סטטיסטי לישראל, 1999"

פירמידות הגילים של 4 אזורי מגורים בערים שונות בישראל.

1. עיינו בפירמידות הגילים של 4 אזורים בישראל.

ציינו את ההבדל בין הפירמידות הללו בהתייחס לקבוצת הילדים.

ממה נובע ההבדל?

מדינה של עליה והגירה

ישראל נחשבת למדינת הגירה, מדינה שאליה עולים יהודים ממדינות שונות בעולם. כבר בזמן הקמתה ובשנים הראשונות עלו אל ישראל עולים רבים אשר התווספו למעט היהודים שישבו בארץ.

במגילת העצמאות מוגדרת החשיבות של עליית היהודים לישראל. ולאחר הקמת המדינה נחקקו שני חוקים שהראו מהי החשיבות והצורך בעלייה.

חוק השבות וחוק האזרחות.

חוק השבות – חוק המאפשר לכל יהודי ובני משפחתו לעלות לארץ, לקבל אזרחות ישראלית וסיוע מהמדינה כדי שייקלט בה.

כדי לא לגרום להפרדת משפחות נקבע, שבמקרים בהם לא כל בני המשפחה הם יהודים, למשל כאשר יהודי התחתן עם לא יהודיה, הזכויות שעל-פי חוק השבות ניתנות לא רק ליהודים אלא גם לילד ולנכד של יהודי ולבן או בת זוגם.

חוק האזרחות – חוק הקובע כי אזרחות ישראלית ניתנת הן למי שנולד בארץ למי שישב בה בזמן הקמתה.

בדרך זו קיבלו אזרחות גם התושבים הערבים שישבו במדינת ישראל בעת הקמתה.

2. תארו את הייחוד של ישראל כמדינת הגירה, וציינו אלו חוקים מדגישים זאת ומדוע.

עד 1948 – חלק גדול מהעולים לישראל הגיעו ממדינות שונות ביבשת אירופה. בשנות ה-50 - הייתה עלייה גדולה לישראל, מחצית מהעולים הגיעו מיבשות אסיה ואפריקה, ומחציתם מיבשות אירופה ואמריקה.

בשנות ה-90- הגיעו עולים רבים מברית המועצות, והגיעה גם עלייה של יהודים מאתיופיה.

ניתן לומר שמצד אחד קיים בסיס משותף גם לעולים וגם לאלה שנולדו בארץ - המסורת והדת היהודית.

אבל- העלייה של יהודים מארצות שונות משפיעה על החברה והתרבות בישראל. יש בישראל עדות רבות ולכל עדה יש שפה, מנהגים, ואלה יוצרים עושר רב מבחינה תרבותית.

מצד שני- השונות הזו יוצרת גם ניגודים, עימותים ופערים בין קבוצות האוכלוסייה.

3. ציינו את ההשפעה של עליות יהודים לישראל בשני אופנים.

אוכלוסיית הדתיים בישראל

לקבוצה הדתית בישראל יש כינויים רבים, בהתאם לזרמים בקבוצה זו.

אחד מהכינויים הוא- **יהודים "חרדים"**.

הכינוי **"חרדים"** מתייחס ליהודים שנחשבים **לקיצוניים** מאוד בקיום מצוות הדת.

יש **הבדל גדול** בין היהודים החרדים בישראל לבין **קבוצות אחרות** באוכלוסייה בכל הקשור **להשקפת עולם, לבוש וחיי היום-יום.**

ילדי החרדים לומדים במסגרת חינוך נפרדת, שהדגש בה הוא **לימוד התורה.**

החרדים הבוגרים ממשיכים ב**לימודי תורה** והם **אינם משתלבים** בשוק העבודה .

בני הקהילה החרדית **נישאים בגיל צעיר** מאוד, ומשפחות רבות הן **בנות 10 ילדים ויותר.**

בקרב **קהילת החרדים ניתן למצוא גם קבוצות קיצוניות יותר** שאפילו **לא מזדהות עם** מדינת ישראל ועם **הציננות.**

השפה שלהם היא יידיש, והעברית היא רק "שפת הקודש", לצורך תפילה ולימוד התורה בלבד.

אחד מהמאפיינים של **קהילות חרדיות הוא- מגורים במקום נפרד.**

המושג המתאים לכך הוא- **"בידול מרחבי",** כלומר, **מגורים באזורים נפרדים** משלהם.

רבים מהם **גרים בשכונות נפרדות** בירושלים או בני ברק.

חלקם **גר ביישובים שהוקמו** במיוחד עבורם, כמו **כפר חב"ד, עמנואל, אלעד** וביתר עילית.

קבוצות אחדות של חרדים **הקימו שכונות חרדיות** בערים חדשות כמו **חצור הגלילית** ונתיבות.

הבידול המרחבי נוצר בשל חיי קהילה מיוחדים אשר כדי לקיימם יש לחרדים צורך במרחב משלהם.

באזור כזה יש להם **שירותים חשובים לצורכיהם כמו:** בתי כנסת ובתי מדרש ללימוד תורה, מקוואות לטהרה, חנויות לספרי קודש ועוד.

החרדים אשר גרים בערים **מתמודדים עם ניגוד עצום** שבין החיים הדתיים לבין החיים החילוניים בעיר.

בבתים חרדים רבים אין **טלביזיה, וקיימת התנגדות מצידם** לצפות בשידורים כדי לא ליצור פיתוי של החיים החילוניים.

ההבדל בין המסורת לבין חיי המתירנות הוא גדול.

זו הסיבה שהחרדים **מעדיפים את חיי הבידול, אולם ההפרדה אינה מוחלטת.**

עדיין **מתקיים קשר עם העולם החילוני על ידי עבודה של גברים ובעיקר נשים, ואפילו באמצעות האינטרנט.**

4. ציינו את מאפייניה של קבוצת החרדים בישראל מבחינה תרבותית וחברתית.

5. הסבירו את המושג, בידול חברתי" וציינו כיצד הוא מתקשר לקבוצת ה"חרדים".

שכונת מאה שערים בירושלים- שכונה של יהודים חרדים.

אוכלוסיית המיעוטים בישראל

במדינת ישראל חיים, לצד הרוב היהודי, תושבים המשתייכים לקבוצות מיעוטים שונות (קבוצה שדתה אחרת מקבוצת הרוב במדינה).

עם קום המדינה הוגדר במגילת העצמאות על ידי בית המשפט העליון כי קיום שוויון זכויות חברתי גמור לכל אזרחי המדינה הוא עקרון יסוד חברתי.

מגילת העצמאות פונה אל תושבי מדינת ישראל הערבים בבקשה לשמירה על השלום, וללקיחת חלק בבניין המדינה, על בסיס אזרחות מלאה ושווה.

על פי מגילת העצמאות, מדינת ישראל תעניק:

חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות לכל אזרחיה, ללא הבדל דת, גזע ומין.

במקרים רבים המדינה מאפשרת לבני המיעוטים לקיים מערכות חינוך נפרדות, הממומנות בחלקן על ידי המדינה.

המדינה מכירה במעמד המיוחד של השפה הערבית וכן בחופש והיא אף מממנת לבני המיעוטים (באופן מלא או חלקי) מוסדות דתיים וצורכי דת.

6. הסבירו מהי קבוצת מיעוטים וציינו אלו קבוצות מיעוטים בישראל מוכרות לכם?

האוכלוסייה הערבית

לאחר קום המדינה נשארה בישראל אוכלוסייה של כ-156,000 ערבים. מאז קום המדינה ועד היום האוכלוסייה הערבית גדלה פי 10 ומספרה עומד על 1.5- מיליון ערבים.

בקרב האוכלוסייה הערבית הריבוי הטבעי גבוה, והוא נחשב לאחד הגבוהים בעולם. מרבית הערבים שחיים בישראל הם מוסלמים, חלק אחר הם דרוזים וחלק קטן הם נוצרים.

אולם הריבוי הטבעי בקרב קבוצות אלו שונה מקבוצה לקבוצה:

הגידול הטבעי אצל המוסלמים הוא גדול, אצל הדרוזים הוא אינו משתנה, ואצל הנוצרים הוא קטן.

האוכלוסייה הערבית חיה בעיקר בכפרים, וחלק קטן ממנה חי בערים.

כמחצית מהאוכלוסייה הערבית מתגוררת במחוז הצפון.

חלק מהישובים הערבים נחשבים לחלשים מבחינה כלכלית עם שיעורי אבטלה גבוהים.

וחלק מהישובים הם חזקים מבחינה כלכלית, והאוכלוסייה בהם מבוססת.

בקרב הערבים יש אוכלוסיות משכילות יותר ואוכלוסיות משכילות פחות.

7. תארו את מאפייני האוכלוסייה הערבית בטבלה הבאה.

כלכלה	השכלה	אזור מגורים	קבוצת השתייכות	ריבוי טבעי

איחוד ירושלים המזרחית עם ירושלים המערבית בעקבות מלחמת ששת הימים גרם לגידול האוכלוסייה הערבית בירושלים.

אולם האוכלוסייה הערבית נחשבת לאוכלוסיית מיעוט החל מהקמת המדינה. בנוסף, מרבית הערבים עברו לגור ביישובים כפריים קטנים, בהם אין מקומות תעסוקה רבים וללא פיתוח ברמה גבוהה.

החל מסוף שנות ה-60 החלה האוכלוסייה הערבית במדינת ישראל להתאושש. ובהתחלה- הפיתוח של האוכלוסייה הערבית התבסס ברובו על יוזמות מקומיות ופרטיות.

בשנים האחרונות החלו ממשלות ישראל להגדיל את התקציבים המופנים לערביי הארץ, בניסיון להקטין את פערי הפיתוח בין האוכלוסייה הערבית לאוכלוסייה היהודית.

כיום רוב האוכלוסייה הערבית היא עירונית, מודרנית, אשר דורשת את הזכויות המגיעות לה.

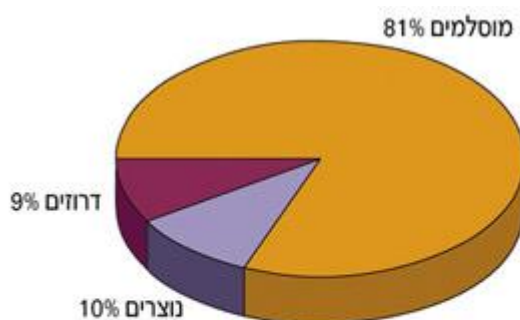
מפלגות ערביות לוקחות חלק בחיים הפוליטיים והאוכלוסייה הערבית משתמשת בכוח פוליטי זה.

8. תארו את התהליך אשר עבר על ערביי ישראל החל מהקמת המדינה ועד היום בתחומי הפיתוח, הכלכלה והפוליטיקה.

השתייכות דתית בקרב האוכלוסייה הערבית

ערביי ישראל הם קהילה מגוונת שבה 83% הם מוסלמים, 12% נוצרים ו-5% דרוזים.

השתייכות דתית באוכלוסייה הערבית
בישראל, 2001 (באחוזים)

הערבים המוסלמים

המוסלמים מהווים 81% מכלל אוכלוסיית הערבים ומספרם עומד על כמיליון מאתיים נפש.

חלק מאוכלוסיית הערבים המוסלמים מתגוררים בגליל בישובים כפריים. חלק אחר מתגורר בערים מעורבות (לוד, רמלה, חיפה, ירושלים) וחלק גדול הם בדואים המתגוררים בנגב ובגליל.

האוכלוסייה המוסלמית עוברת תהליכי שינוי גדולים וכתוצאה מכך גם המסגרת המסורתית שלהם מתרופפת.

זאת אומרת שתהליכים מודרניים חודרים לישובים המוסלמים. יותר אנשים יוצאים ללמוד, רבים עוזבים את העיסוק החקלאי ועוברים לעיסוקים עירוניים (תעשייה, שירותים) דבר המקדם את החברה הערבית.

למרות כל השינויים האלה יש לזכור כי עדיין קיימים פערים גדולים בין החברה המוסלמית ליהודית, דבר המתבטא בתחומים כמו: רמת חיים, רמת חינוך, שירותי רפואה ועוד.

הפערים נובעים מ-3 סיבות עיקריות:

א. כבר עם קום מדינה רמת אוכלוסייה זו היו נמוכים (השכלה, רמת פיתוח, עיסוק ועוד...)

ב. האוכלוסייה הערבית והישובים הערבים טוענים כי הם אינם מקבלים את אותם תקציבים שהחברה היהודית מקבלת.

אפליה זו, לטענתם, באה לידי ביטוי בתשתיות לקויות בכפרים הערבים, חוסר בדרכים סלולות, חוסר במבני ציבור, צפיפות בבתי ספר ועוד. אפליה זו גורמת לזעם רב מצידם.

ג. האוכלוסייה הערבית ביסודה היא חברה מסורתית, כלומר, אינה פתוחה לשינויים: האישה אינה יוצאת לעבוד מחוץ לבית, מס' הילדים רב, חלק גדול מהפרנסה מתרכז בחקלאות ועוד...

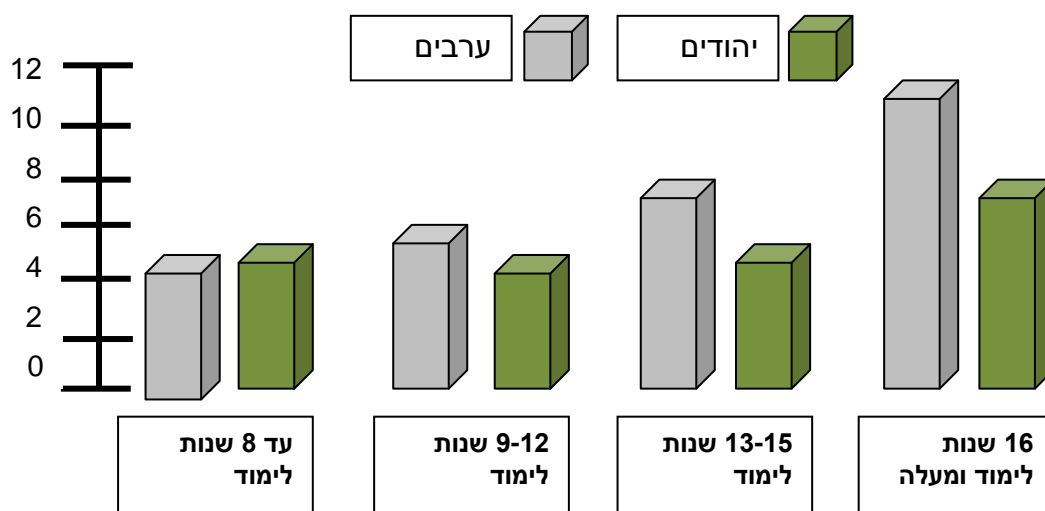
כל אלה גורמים לאוכלוסייה הערבית לא להעלות יוזמות כלכליות וחברתיות לשם קידום מעמדם.

9. בין האוכלוסייה היהודית לבין האוכלוסייה הערבית קיימים פערים. עיינו בגרף הבא וענו על השאלות.

תעסוקה ושכר במגזר הערבי

אלפי שקלים

הכנסה חודשית ממוצעת לשכירים

א. ציינו את ההבדלים בהכנסה החודשית המוצעת לשכירים ערבים ויהודים:
עד 8 שנות לימוד, 9-12 שנות לימוד, 13-15 שנות לימוד, 16 שנות לימוד ומעלה.

ב. מדוע לדעתכם השכר הממוצע של השכירים שלמדו עד 8 שנות לימוד אצל הערבים גבוה יותר מאשר אצל היהודים?

ג. הסבירו את הסיבות לפערים אלה גם על פי המידע בעמ' 25-26 .

בשנים האחרונות אנו עדים לשינויים ותמורות בקרב בעיקר הערבים המוסלמים

בישראל:

***החלשות המסגרת החמולתית-שבטית**, ותלות הולכת ופוחתת בזקני הקהילה.

***ההסתגרות המשפחתית** הולכת ונעלמת והאיבה בין החמולות פוחתת.

***שינוי בסמכות האב**.

***קידום ברמת החיים** מבחינה כלכלית.

***הרבה מועסקים** מחוץ לכפרים, במיוחד בערים השכנות.

***שינוי שיטת חלוקת הקרקע** ולכן חוסר תלות במנהיגי השבט והחמולה.

***הגדלת מוסדות סעד ורווחה** לשיפור רווחת הפרט ואוכלוסייה נזקקת.

***שיפור בתשתיות תחבורתיות** מאפשר קשר עם יישובים אחרים והרחבת ענפי

הכלכלה.

***שיפור במעמד החברתי והכלכלי של האישה**.

שאלת בגרות

קראו את השאלה.

סמנו את מילות השאלה ומילות ההוראה.

כתבו במילים שלכם מה ביקשו מכם לבצע.

10. האוכלוסייה הערבית בישראל (לעזרתכם תשובה בסוף החוברת)

א. עיינו בטבלה שלפניך. תארו שני שינויים דמוגרפיים הצפויים בחברה הערבית

המוצגים בטבלה, והביאו הסבר אחד לכל שינוי.

אחוז הילדים ואחוז המבוגרים בחברה הערבית בישראל (2000 , 2025)

2025	2000	
35	41	אחוז הילדים(עד גיל 14)
5	3	אחוז המבוגרים(מגיל 65 ומעלה)

ב. הסבירו שתי השפעות אפשריות של שינויים הדמוגרפיים הצפויים בחברה הערבית

על מבנה הכלכלה או על השירותים החברתיים.

השאלה במילים שלכם.

מבנה התשובה

פתיח- כתבו משפט ובו כותרת הגרף.

גוף התשובה

סעיף א- שני שינויים דמוגרפיים הצפויים בחברה הערבית המוצגים בטבלה.

הסבר לשינוי אחד.

הסבר לשינוי שני.

סעיף ב-

הסבר אחד על השפעות אפשריות של שינויים הדמוגרפיים הצפויים בחברה הערבית על מבנה הכלכלה או על השירותים החברתיים.

הסבר שני על השפעות אפשריות של שינויים הדמוגרפיים הצפויים בחברה הערבית על מבנה הכלכלה או על השירותים החברתיים.

אוכלוסיית הבדואים

רוב הבדואים נמצאים בארץ זמן רב וחיים בכפרים ובמספר קטן של ערים ועיירות. מרביתם הם פלאחים (עובדי אדמה), ורק מעטים מהם שינו את אורח חייהם ועברו מאוהלים למבני קבע.

יחידת הארגון החברתי הגדולה ביותר של הבדואים היא השבט. השבטים נחלקים למספר חמולות משפחתיות וכל קבוצה מתחלקת לבתי אב. בכל בית אב עומד ראש בית האב הכפוף לשייך של השבט. החמולה היא יחידה עצמאית.

בישראל מתגוררים כ-150 אלף בדואים, 100 אלף בנגב ו-50 אלף בגליל. הבדואים נחשבים לאוכלוסיה של נוודים, כלומר נוודים בעקבות המים והמזון של הצאן.

החל משנות ה-70, אוכלוסיה זו נמצאת בתהליך של מעבר והתיישבות קבע. כיום קרוב לשני שלישי יושבים בישובים שהוקמו במיוחד עבורם כמו תל שבע. כל השאר מתגוררים בישובים זמניים ומנהלים אורח חיים של נוודים.

יש להפריד בין אוכלוסיה הבדואית בצפון לאוכלוסיה שגרה בדרום.
האוכלוסייה המתגוררת בצפון נחשבת לאוכלוסייה איכותית יותר, מתקדמת יותר
 ונאמנה מאוד למדינת ישראל.
 חלק גדול מאוכלוסייה זו משרת בצה"ל, ורבים מהם אף עובדים בשירות הציבורי
 ובמוסדות ממשלתיים.
מצד שני האוכלוסייה המתגוררת בנגב סובלת ממחסור בתחומים רבים:
 מים, קווי טלפון וחשמל, שירותי רווחה, חינוך ובריאות ועוד...
 כמו כן **האוכלוסייה בדרום** הארץ סובלת מעוני רב, רמת השכלה נמוכה, שיעורי
 אבטלה גבוהים ועוד...
ישובים בדואים בדרום: טל שבע, רהט.
ישובים בדואים בצפון: בושמת-טבעון ואפתין.

11. תארו את מאפייני החיים של הבדואים, וציינו את ההבדלים בין הבדואים בצפון לבין הבדואים בדרום.

אוכלוסיית הדרוזים

הדרוזים הם ענף של האסלאם שהתפצל ממנו במאה ה-11. הם **יצרו דת חדשה** וסודית ובשל כך **נרדפו על ידי המוסלמים** והם נאלצו לברוח וכך הגיעו לירדן, סוריה ובמיוחד ללבנון. חלקם, הצליח לברוח גם לישראל. **בישראל מתגוררים כמאה אלף דרוזים** ב-18 ישובים **ברכס הכרמל ובגליל: דלית אל כרמל, גולי'ס, ירכא, בית ג'אן, חורפיש ועוד.**

הכפרים הדרוזים ממוקמים בהרים, כלומר: הטופוגרפיה היא שהכתיבה את המבנה הפיסי של הכפר. השטחים החקלאיים **נמצאים בעיקר באזורים הרריים** אשר קשה להגיע אליהם. **הגישה לשטחים החקלאיים קשה מסיבות ביטחוניות**, מאחר והדרוזים היו בעבר מיעוט נרדף. **הכפרים מרוחקים מצירי תחבורה ראשיים ומרכז הכפר נמצא בדרך כלל בקרבת מעיין.**

4 כפרים מצויים ברמת הגולן והם רואים עצמם **אזרחים סורים: מגדל שמס, בוקעתה, מסעדה ועין קינייה.**

הדרוזים נאמנים למדינה בה הם חיים ולכן האוכלוסייה הדרוזית ברמת הגולן מרגישה נאמנה לסוריה, ואילו האוכלוסייה הדרוזית החיה בגליל ובכרמל נאמנים מאוד לישראל.

12. ציינו מיהם הדרוזים, תארו כיצד הם הגיעו לישראל ומה מאפיין אוכלוסייה זו?

העדה הדרוזית השתלבה היטב בחיי החברה במדינה ומשרתים בכוחות הביטחון. הדרוזים נחשבים לאוכלוסייה מתקדמת, שיש בה רמת חינוך גבוהה ונתוני השכלה גבוהים.

הדרוזים מעורבים בחיי התרבות והפוליטיקה בישראל.

החברה הדרוזית סיגלה לעצמה דפוס חיים חקלאי מסורתי של חקלאות קיום, חקלאות שעוסקת בגידולים הנועדים לצורכי תזונת החקלאי ומשפחתו, או הכפר והשבט אליו משתייכים החקלאים.

תמורות ושינויים בתחומים שונים שחלו ביישובי הדרוזים,

והגורמים המסבירים תמורות אלה:

1. התרחבות הכפר.

הסיבות:

- א. בשל הריבוי הטבעי הגבוה ושיעורי ההגירה הנמוכים לערים הגדולות, אוכלוסיית הכפר הולכת וגדלה, ויש צורך להרחיב את שטחי הבנייה.
- ב. עלייה ברמת החיים הביאה לבנייה פחות צפופה.

13. ציינו מה מאפיין את החברה הדרוזית בישראל.

2. שינוי במבנה התעסוקה: ירידה באחוז העוסקים בחקלאות –

בשנות החמישים כתשעים אחוז מהדרוזים עסקו בחקלאות ומרעה.

בשנות התשעים פחות מעשרה אחוז עוסקים עדיין בענפים מסורתיים אלה (הנתון הממוצע משתנה מכפר לכפר).

הסיבות לכך:

- א. גיוסם של הדרוזים לצה"ל ושילובם במערכת הביטחון מיד לאחר שירותם הצבאי - בכפרים מסויימים מגיע שיעורם ל 60 – 70 אחוזים.**
 בכפרים ההרריים והמרוחקים מהעיר, לא קיימות כמעט אפשרויות לקליטת החיילים המשוחררים.
 עובדים אלו נכללים עם שאר העובדים בשירותים הציבוריים.
 חלק מהדרוזים, לאחר שנחשפו במהלך שירותם לחברה החיצונית, ממשיכים ללימודים מתקדמים ומקצועות חדשים ומשתלבים בשירותים הציבוריים ובתעשייה.
- ב. צמצום בשטחים החקלאיים הניתנים לעיבוד.**
 מרבית האדמות בכפרים הם הרריות סלעיות וטרשיות, כאשר מרבית השטח הניתן לעיבוד נוצל במשך הדורות והרחבתו קשה מאד.
 אמנם התפתחה חקלאות מודרנית במספר קטן של כפרים אך מספר המועסקים בהם הוא קטן.
- ג. תהליך המודרניזציה שחדר לכפרים הדרוזים, והעלייה ברמת ההשכלה הכללית והאקדמאית** גרמו לחיפוש מקורות הכנסה חלופיים אצל הדור הצעיר ומעבר לענפי התעסוקה המודרניים.
 עם השנים הכפרים הדרוזים הפכו לפתוחים יותר, והאוכלוסייה עברה מעיסוק בחקלאות לתחומי מסחר ושירותים.
גם מעמד האישה משתפר, והאוכלוסייה משתלבת בחברה הישראלית.

שאלת בגרות

קראו את השאלה.

סמנו את מילות השאלה ומילות ההוראה.

כתבו במילים שלכם מה ביקשו מכם לבצע.

14. הדרוזים – עיין באטלס ישראל החדש, עמ' 48 במפה המתייחסת לאוכלוסיה

הערבית לפי דת.

א. תארו את תפרוסת אוכלוסיית הדרוזים בישראל והסבירו את הגורם לתפרוסת

האוכלוסייה דווקא במקומות הגבוהים.

ב. ציינו והסבירו שתי תמורות(שינויים), חברתיות או כלכליות, שהתחוללו בקרב

אוכלוסיה זו .

השאלה במילים שלכם.

מבנה התשובה

פתיח- כתבו משפט ובו ציינו מיהם הדרוזים.

גוף התשובה

סעיף א- תפרוסת אוכלוסיית הדרוזים בישראל על פי המפה.

הסבר לגורם של תפרוסת האוכלוסייה דווקא במקומות הגבוהים.

סעיף ב-

הסבר אחד של תמורות, חברתיות או כלכליות, שהתחוללו בקרב אוכלוסיה זו .

הסבר שני של תמורות, חברתיות או כלכליות, שהתחוללו בקרב אוכלוסיה זו .

משפט סיום- הדגשה על השינוי המשמעותי ביותר שעברה קבוצת הדרוזים.

אוכלוסיית צ'רקסים (מוסלמים)

זוהי עדה מוסלמית שנאלצה לברוח מאזור קווקז שברוסיה בשל פחדם מהקומוניסטים שדרשו מהם לוותר על דתם.
 מרביתם התיישבו בטורקיה, ירדן, סוריה ו כ 3000 מהם הגיעו לישראל.
 הם יושבים ב-2 כפרים: רחניה וכפר קמא שבצפון הארץ.
 רבים מבני העדה הם בעלי השכלה גבוהה ורמה כלכלית תרבותית חברתית גבוהה.
 הצ'רקסים מנסים לשמור על ייחודם התרבותי והלאומי, ומצד שני הם מנסים להשתלב בחברה בישראל והם אף משרתים בצה"ל.

אוכלוסיית הערבים הנוצרים

יש היום כ – 160,000 ערבים נוצרים המהווים כ – 9% מכלל אוכלוסיית המיעוטים.
 ישנן 24 כיתות נוצריות שונות, הגדולות שבהן: קתולים, יוונים, אורתודוקסים ועוד...
 ישנן כ – 200 כנסיות בארץ, והגדולה במזרח התיכון נמצאת בנצרת.
 האוכלוסייה ערבית גרה בדרך כלל במעורב עם האוכלוסייה המוסלמית.
 הערים הגדולות בהן גרים הערבים הנוצרים הן נצרת ושפרעם בצפון, ירושלים, יפו ובית לחם (בשטח הרשות הפלשתינאית) במרכז.

15. הסבירו מיהם הצ'רקסים ומהם הערבים הנוצרים והסבירו מה מאפיין כל קבוצה?

תלבושת צ'רקסית

מדדים דמוגרפים בקרב אוכלוסיית המיעוטים

ניתן לומר כי בקרב אוכלוסיית המיעוטים בישראל קיים ריבוי טבעי גדול, גם בשל שיעורי התמותה הנמוכים וגם עקב השיפור ברמת התזונה והבריאות. בקרב הנוצרים, הריבוי הטבעי נמוך מהממוצע הארצי, לכן מספרם היחסי יורד כל הזמן. בקרב האוכלוסייה הערבית ישנה אוכלוסייה "צעירה" רבה. כ – 40% מכלל האוכלוסייה הערבית היא מתחת לגיל 14. כ – 23% בלבד הם מעל גיל 45 וזו קבוצת גיל קטנה, יחסית למדינות אחרות. שיעור הריבוי הטבעי של הערבים הוא מן הגבוהים בעולם, והגיע ב-1994 לכ-34.2 לאלף נפש. אוכלוסיית היישובים הערביים גדלה בשיעור של 4.2% בממוצע לשנה בין 1972-1961 ובשיעור של כ – 6.2% בשנים 1973-1994. ניתן גם להסביר את התופעה של הריבוי הטבעי הגבוה על ידי הירידה בשיעור התמותה. מאז שהופעלו על ידי הממשלה שירותי בריאות בכפרי המיעוטים חלה ירידה מסוימת בשיעור הריבוי הטבעי, אך עדיין הוא עדיין גבוה. למעלה מ – 75% מן המיעוטים החיים בישראל נולדו לאחר קום המדינה.

שאלת בגרות

קראו את השאלה,

סמנו את מילות השאלה ומילות ההוראה,

כתבו במילים שלכם מה ביקשו מכם לבצע.

16. שינויים דמוגרפיים

עיינו בטבלה שלפניכם, שמוצגים בה נתונים דמוגרפיים על האוכלוסייה הערבית בישראל בשנים נבחרות, וענו על הסעיפים א' – ב' שאחריה.

שנה	ילודה*	תמותה*	תמותת תינוקות**	תוחלת חיים (בשנים)
1970	49.5	5.8	40.1	70.2
1980	37.2	3.9	23.0	71.7
1990	37.1	3.2	13.8	74.6
1996	37.3	2.9	10.0	76.3

* ל- 1,000 נפשות ** ל- 1,000 לידות

א. על-פי הנתונים שבטבלה, אלו שינויים חלו באוכלוסייה הערבית (אין צורך לפרט מספרים, אלא מגמות כלליות).

ב. הסבירו שלושה גורמים לשינויים הדמוגרפיים באוכלוסייה המוסלמית (המוצגים בטבלה), וציינו כיצד הם השפיעו על החברה הערבית.

השאלה במילים שלכם.

מבנה התשובה

פתיח- כתבו משפט שבו תציגו את הטבלה והקריטריונים שבה.

גוף התשובה

סעיף א- שינויים שחלו באוכלוסייה הערבית על פי הטבלה באופן כללי.

ילודה

תמותה

תמותת תינוקות

תוחלת חיים (בשנים)

סעיף ב-

הסבר שלושה גורמים לשינויים הדמוגרפיים באוכלוסייה המוסלמית (המוצגים בטבלה).

הסבר אחד

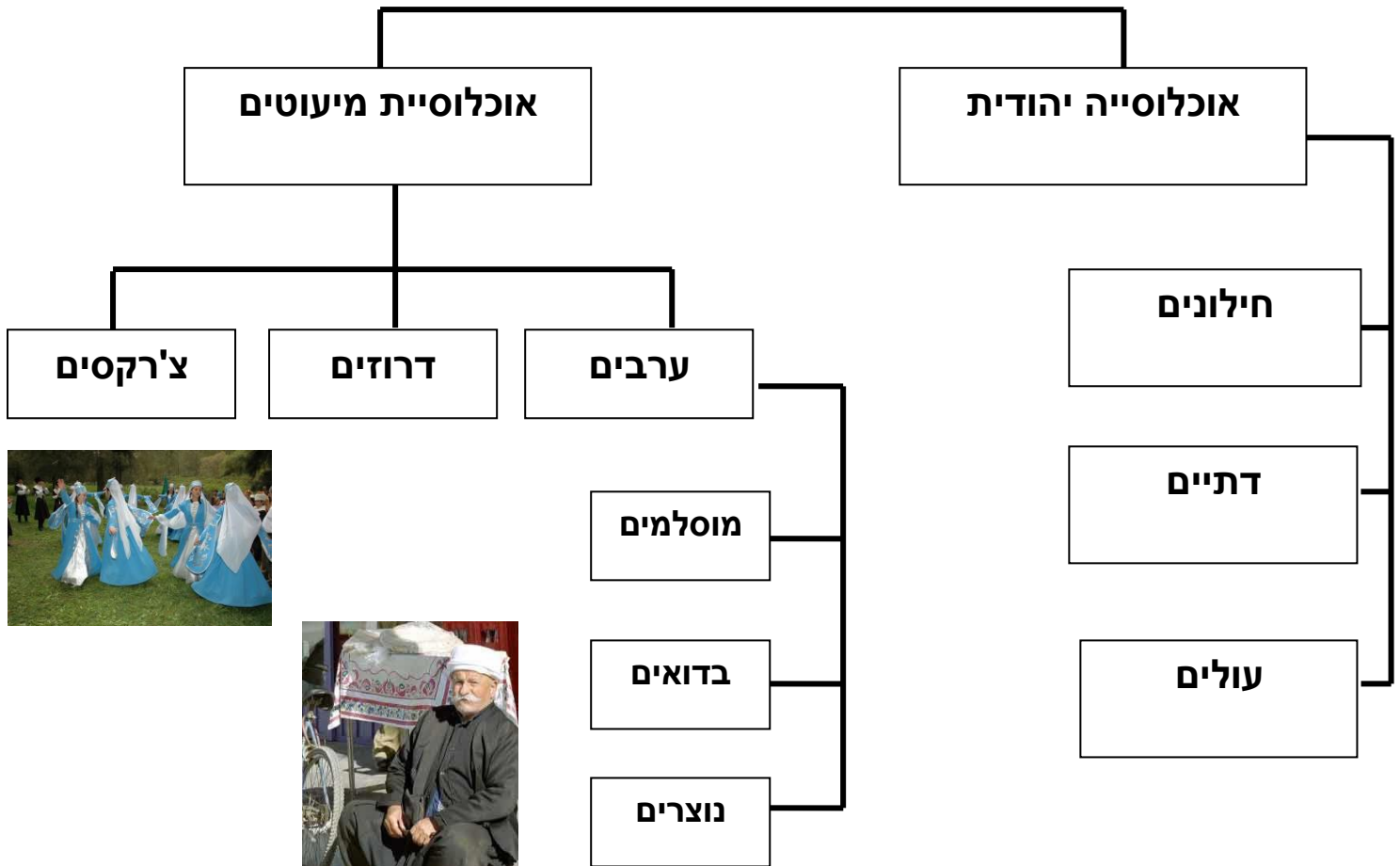
הסבר שני

הסבר שלישי

סיום- הסבר על כיצד השינויים השפיעו על החברה הערבית.

מיפוי הנושא

פרק 3- שינויים באוכלוסיית ישראל

מהקמת המדינה ועד היום חלו באוכלוסייה בישראל שינויים בתחומים רבים. רמת החיים ורמת ההשכלה עלו, ותוחלת החיים של האוכלוסייה היא כמו של מדינות מפותחות בעולם.

רמת החיים בישראל אולי אינה גבוהה כמו בארה"ב, אבל היא דומה למדינות מפותחות אחרות, לדוגמא- כמו בספרד .

אבל, אין להסיק מכך שרמת החיים של אוכלוסיית ישראל עלתה באופן שווה אצל כולם.

בין קבוצות האוכלוסייה קיים פער גדול ברמת החיים.

את רמת החיים ניתן לבדוק בעזרת מספר קריטריונים כמו: הכנסה חודשית, הוצאה חודשית, צפיפות דיור ועוד...

1. כתבו מה אתה יודע על רמת החיים בישראל, וציינו באלו תחומים אפשר לראות זאת?

הכנסה חודשית והוצאה חודשית

קיימים פערים גדולים בהכנסה החודשית של האוכלוסייה העשירה שמונה 10% מבין האוכלוסייה בישראל (העשירון העליון) לבין האוכלוסייה הענייה שמונה 10% מבין האוכלוסייה בישראל (העשירון התחתון).

שכר העשירון העליון גדול פי 12 משכר העשירון התחתון.

גם לגבי ההוצאות יש הבדל- שהרי מי שיש לו הכנסות גבוהות יותר יכול להרשות לעצמו הוצאות כספיות גדולות יותר.

באופן כללי, ההוצאות של משפחה מן העשירון העליון גבוהות לפחות פי 3 מן ההוצאות של משפחה מהעשירון התחתון.

משפחות עניות רבות חיות מתחת לקו העוני.

קו העוני הוא רמת הכנסה, אשר מי שמשתכר פחות ממנה – נחשב עני.

כל מדינה קובעת את קו העוני שלה, במטרה לזהות את אלה אשר ההכנסות שלהם אינן מאפשרות להם קיום ראוי בחברה.

בין המשפחות העניות ניתן למצוא- משפחות גדולות מרובות ילדים, משפחות חד-הוריות, משפחות בלא אב מפרנס ומשפחות מן המגזר הערבי.

גם קשישים, חרדים ועולים חדשים רבים נמצאים מתחת לקו העוני.

היום בתחילת המאה ה-21 הפערים ברמת החיים בין תושבי המדינה הולכים וגדלים.

העניים לא הפכו לעניים יותר, אבל ההכנסות של העשירים גדלו.

גם מספר המשפחות המצויות מתחת לקו העוני גדל.

2. הסבירו מהו עשירון עליון ומהו עשירון תחתון, וציינו את ההבדלים ביניהם לגבי הכנסה חודשית והוצאה חודשית.

3. הסבירו את המונח קו העוני ותארו מה מאפיין את המשפחות העניות בישראל?

מדיניות רווחה

ישראל היא מדינה הדואגת לאזרחים בתחומי החברה והכלכלה- חינוך, בריאות ורווחת האזרח.

מדיניות רווחה באה כדי לעזור לאוכלוסיות חלשות, ולצמצם את מספר המשפחות העניות במדינה.

את האמצעים לכך משיגים באמצעות **המיסים שהאזרחים משלמים.**

את המיסים בישראל **נהוג לגבות** באופן של **תשלום מיסים מדורג:**

כלומר, **בעלי הכנסה נמוכה משלמים מעט מיסים, ובעלי הכנסה גבוהה משלמים יותר מיסים.**

באופן זה **האנשים שיש להם הכנסה גבוהה עוזרים** בדרך עקיפה לאלה שהכנסתם נמוכה.

בישראל נחקקו חוקים שמטרתם היא להבטיח שלכל אזרח במדינה תהיה הכנסה שתאפשר לו קיום בסיסי.

אחד מהמוסדות שדואגים להכנסה בסיסית למשפחה הוא המוסד לביטוח לאומי אשר מנוהל על ידי המדינה.

בין היתר **דואג הביטוח הלאומי להבטיח הכנסה** למשפחות מרובות ילדים, זקנים, נכים, מובטלים ועוד...

מדיניות רווחה מסייעת לבעלי הכנסה נמוכה בדיוור, ולסטודנטים במימון הלימודים.

היא עוזרת לקשישים לממן את מגוריהם במוסדות מתאימים, **ומסייעת בהקמת מקלטים** לנשים מוכות ומרכזי חירום לילדים בסיכון.

4. תארו את מדיניות הרווחה בישראל, והביאו דוגמא למוסד אשר דואג להכנסה בסיסית לקבוצות חלשות באוכלוסייה.

על פי מדיניות הרווחה - אנשים צריכים לעבוד ולפרנס את עצמם, אך מי שאינו מסוגל לעבוד, באופן זמני או קבוע, זכאי לקבל מן המדינה סיוע שיאפשר לו להתקיים עד שיחזור למעגל העבודה.

בשנת 2004 היו מתחת לקו העוני בישראל 656,800 משפחות, שקיבלו מדי חודש סיוע.

מספר האנשים הנזקקים לסיוע גדל במשך השנים, דבר הגורם לכך שחלק גדול מתקציב המדינה ניתן לצרכים אלו.

נראה כי אנשים רבים בגיל העבודה אינם עובדים כיום, והם חושבים כי כדאי להם לקבל דמי אבטלה או גמלה להבטחת הכנסה ולא לצאת לעבוד.

רבים טוענים כי מדיניות הרווחה הקיימת בישראל מנציחה את העוני.

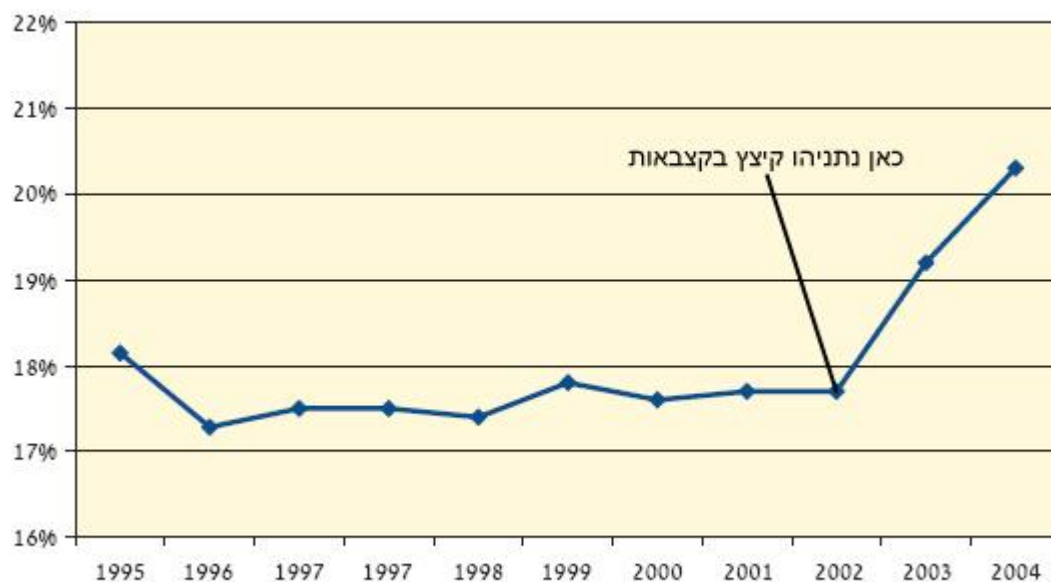
עוד הם טוענים כי במקום לתמוך בעניים בעזרת קצבאות צריך לגרום להם לרצות להעלות את רמת ההשכלה שלהם כי דבר זה יביא להם משרות מכניסות יותר.

ב-2003 קיצץ נתניהו, אז שר אוצר בממשלת שרון, את קצבאות הביטוח הלאומי ושינה את הקריטריונים כך שיהיה הרבה יותר קשה לקבל אותן.

על פי הגרף ניתן לראות כי הקיצוץ לא הביא לצמצום העוני.

הצעד הזה באמת עשה שינוי משמעותי בעוני בישראל, אבל לכיוון הלא נכון.

תרשים 1 שיעור העוני אחרי התערבות הממשלה
(שיעור המשפחות העניות לפי ההכנסה נטו)

מקור: ממדי העוני ואי-השוויון, ממצאים עיקריים, המוסד לביטוח לאומי, אוגוסט 2005.

5. נתחו את גרף שינוי העוני לאחר התערבות הממשלה.

א. ציינו מה אתם רואים בגרף.

ב. כתבו מהן מסקנותיכם על הנתונים הנראים בגרף?

לסיכום ניתן לומר...

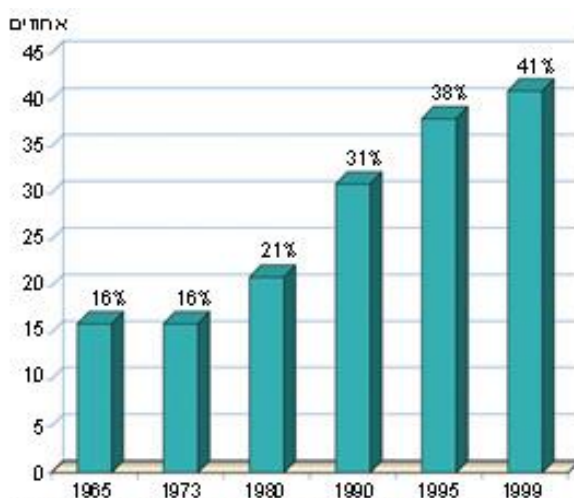
* באזור המרכז, רמת החיים ממוצעת גבוהה מזו שבאזורי השוליים שלה.
 * מרבית הפעילות העסקית ומקומות העבודה מצויים בגוש דן, ואילו מרבית הישובים שבהם שיעורי האבטלה גבוהים נמצאים בדרום הארץ ובצפונה.
 * במרבית ערי הפיתוח, רמת החיים נמוכה מזו של שאר היישובים העירוניים.
 * בערי הפיתוח אין מספיק מקומות עבודה, ושכר העובדים נמוך מהשכר המשולם לעובדים בערים הגדולות.
 * כמחצית מהאוכלוסייה הערבית מצויה מתחת לקו העוני, ורק כ- 8% מן היהודים נמצאים במצב זה.
 * רמת הפיתוח של היישובים הערביים נמוכה מזו של היישובים היהודים.
 * בערים עצמן קיימים פערים: יש שכונות מגורים מבוססות ויש שכונות מצוקה.

6. תארו את ההבדלים השונים בין אזור המרכז לאזורי השוליים, ובין יישובים ערביים

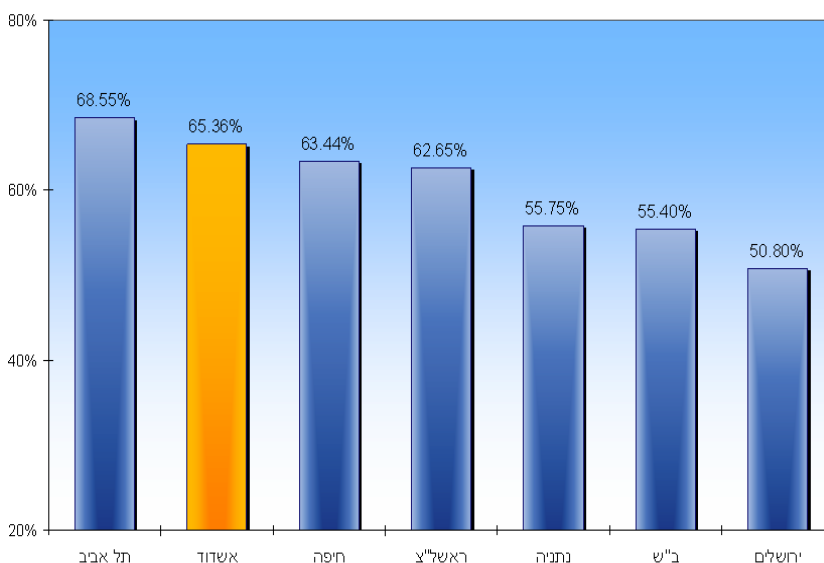
ליישובים יהודיים בכל הקשור לרמת החיים.

רמת ההשכלה בישראל

לאורך השנים מספר הלומדים במוסדות החינוך השונים בישראל הולך וגדל. רמת ההשכלה של האוכלוסייה בישראל עלתה אף היא. קיימים שני תחומים אשר מראים את העלייה ברמת ההשכלה: א. אחוז התלמידים הזכאים לתעודת בגרות גדל מאז קום המדינה. תעודת הבגרות מאפשרת כניסה ללימודים הכניסה במוסדות להשכלה גבוהה. יותר אנשים עם תעודת בגרות מגדיל את מספר האנשים אשר מרחיבים את השכלתם.

זכאים לתעודת בגרות מתוך גילאי 17-18 בישראל בין השנים 1965-1999 (באחוזים)

אחוז הזכאות לתעודת בגרות בשנת 2008 - השוואה אל מול הערים הגדולות במדינה

7. תארו את הנתונים אשר ניתן לראות בשני הגרפים בעמ' 48.

כתבו מהן מסקנותיכם?

ב. מוסדות להשכלה גבוהה קמים במקומות שונים, ובהם מתרחבים גם מקצועות הלימוד.

העלייה ברמת ההשכלה נובעת מהגורמים הבאים:

***הקצבה גדולה בנושא החינוך מתוך תקציב המדינה** (יותר ממדינות מפותחות אחרות).

***חוק חינוך חובה**- בישראל קיים **חוק המחייב לימוד בבית הספר של כל ילד** בישראל במשך 13 שנים.

מי שחובה זאת חלה עליו, **זכאי לחינוך במוסד חינוך רשמי על חשבון המדינה**.
חוק חינוך חובה חל עכשיו על כל הילדים ובני הנוער עד סוף כיתה י'.
כמו כן פותחו מערכות לתמיכה בקבוצות תלמידים מיוחדות - עולים חדשים, תלמידים מתקשים וכו'.

***רמת החיים עלתה** – יותר ויותר הורים משקיעים בחינוך ילדיהם.

שכן הורים יכולים להרשות לעצמם להשקיע יותר כספים בחינוך ילדיהם.

***הביקוש להשכלה גובר** בגלל ששכרם של בעלי השכלה גבוהה מזה של בעלי ההשכלה הנמוכה.

***העולים מבריה"מ לשעבר** תרמו לעלייה בהשכלה, שכן השכלתם הממוצעת גבוהה מזו של הישראלים הוותיקים.

8. ציינו מהם הגורמים לעלייה בהשכלה הגבוהה.

הבדלים ברמת השכלה

רמת ההשכלה לא עלתה באופן שווה באזורים שונים במדינה ובקבוצות אוכלוסייה שונות.

א. אמנם קיימת עליה ברמת ההשכלה של יוצאי אסיה ואפריקה באוכלוסייה היהודית בישראל.

אבל עדיין יש הבדל ברמת ההשכלה של יוצאי אסיה ואפריקה לבין רמת ההשכלה של יוצאי אירופה ואמריקה, ועם השנים הפער ברמת ההשכלה הולך ומצטמצם.

ב. בקרב האוכלוסייה הערבית חלו שינויים גדולים ברמת השכלתם.

מאז הקמתה של המדינה, גדל מספר התלמידים הערביים, ובמיוחד גדל מספרן של הבנות בכל תחומי ההשכלה.

עלייה בכמות הלומדים של הערבים בארץ גדלה גם באוניברסיטאות והמכללות השונות.

אבל- עדיין קיים פער גדול בין מערכת החינוך היהודית לבין הערבית גם מבחינת התנאים של מוסדות החינוך וגם מבחינת ההשגים.

ג. ביישובים הוותיקים, בהם מתגוררים בהם קשישים רבים, רמת ההשכלה נמוכה מזו שביישובים החדשים, שרוב תושביהם צעירים.

הסיבה לכך היא כי בעבר להשכלה לא הייתה חשיבות כל כך גבוהה בקרב האנשים שחיו בארץ, ובנוסף לכך, לא היו להם אמצעים כלכליים אשר יאפשרו יציאה ללימודים במקום מציאת פרנסה.

ד. אחוזי הזכאות באזור המרכז גבוהים מאחוזי הזכאות באזורי השוליים (צפון הארץ והדרום).

גם כמות במרכז הארץ גדולה בהרבה מאזורי השוליים.

כמו כן בערים בהן קיימת אוניברסיטה כמו תל אביב, חיפה ובאר שבע קיימת כמות גדולה של סטודנטים.

9. הביאו את ההבדלים ברמת ההשכלה בין ישובים וקבוצות אוכלוסייה בישראל.

מספר המורים האקדמאיים במרכז גדול ממספרם באזורי השוליים.

הסיבות לכך:

*בערים בהן יש אוניברסיטה מצויים סטודנטים רבים יותר בעקבות מיקום

האוניברסיטה בעירם.

*יש הבדל ביכולת הכספית של הורים באזור המרכז לבין היכולת הכספית של הורים

באזורי.

*הורי התלמידים באזורי השוליים מעדיפים להשקיע את הכסף בצרכים בסיסיים

יותר (בעקבות הקשיים הכלכליים), ויחסם ללימודים אינו בראש סדר העדיפויות.

באופן אובייקטיבי מכיוון שזו אוכלוסייה "חלשה" מבחינה כלכלית היכולת לממן

לימודים גבוהים הינה נמוכה.

*מורים אינם מוכנים להתגורר באזורי השוליים וכתוצאה מכך מגיעים לאזורים אלה

מורים עם יכולות נמוכות יותר הגורמים לרמת לימודים נמוכה יותר .

10. הסבירו את העובדה כי מספר המורים האקדמאים במרכז גדול ממספרם באזורי

השוליים.

קראו את הכתבה הבאה וענו על השאלות שאחריה.

פערי ההשכלה מצטמצמים במהירות

מאת דליה שחורי

פורסם ב - 20/06/02

מחקר חדש מגלה, שהפער העדתי ברמת הלימודים בתיכון נמחק למעשה וגם

הפערים ברמת הבגרות והאוניברסיטה קטנו מאוד.

... השוויון צפוי בדור הבא

... המסקנה הבולטת היא, שהפער בין מזרחים לאשכנזים בשלב הכניסה לבית

הספר התיכון צומצם ולמעשה כבר אינו קיים.

לעומת זאת נמשך הפער, אם כי במינון מתון, בשלבי השגת תעודת בגרות ולימודי

המשך על-תיכוניים, אקדמיים ואחרים.

... על פי נתוני המחקר, הגידול שחל במרוצת השנים במספר המזרחים שנכנסו

לתיכון עלה בהרבה על הגידול שחל בקרב האשכנזים.

צומצם גם הפער - אם כי בשיעורים פחותים - בקרב מקבלי תעודת בגרות, דבר

שהביא לגידול של 30% עד 50% במספר המזרחים שפנו ללימודים גבוהים.

"מכאן רואים בבירור", נאמר במחקר, "שבניגוד לטענות ההפוכות הרווחות, היו

עליות משמעותיות באחוזי הלומדים במוסדות על-תיכוניים בקרב יוצאי אסיה

וצפון אפריקה, והן נבעו מהגידול הדרמטי בשיעור הנכנסים לחינוך תיכון מראשית

שנות ה-50".

...את התמונה הוורודה מקלקלים ממצאי המחקר לגבי עיירות הפיתוח.

נמצאו הבדלים ניכרים ברמת ההשכלה בין האוכלוסייה היהודית בשתי הערים

הגדולות - תל אביב וחיפה - לבין תושבי עיירות הפיתוח.

למעשה, הסיכוי של תושבי עיירות הפיתוח לקבל תעודת בגרות נמוך יותר מסיכוי של

תושבים מכל צורות היישוב האחרות בארץ.

מתוך הארץ ONLINE

11. אלו נתונים עולים מתוך הכתבה על הפער בין אשכנזים ובין מזרחיים לגבי זכאות לתעודות בגרות?

12. אלו נתונים עולים מתוך הכתבה על הפער תושבי ערים גדולות לבין תושבי עיירות הפיתוח לגבי זכאות לתעודות בגרות?

13. ציינו מה לדעתכם צריך לבצע, ומי צריך לבצע על מנת לצמצם את הפער?

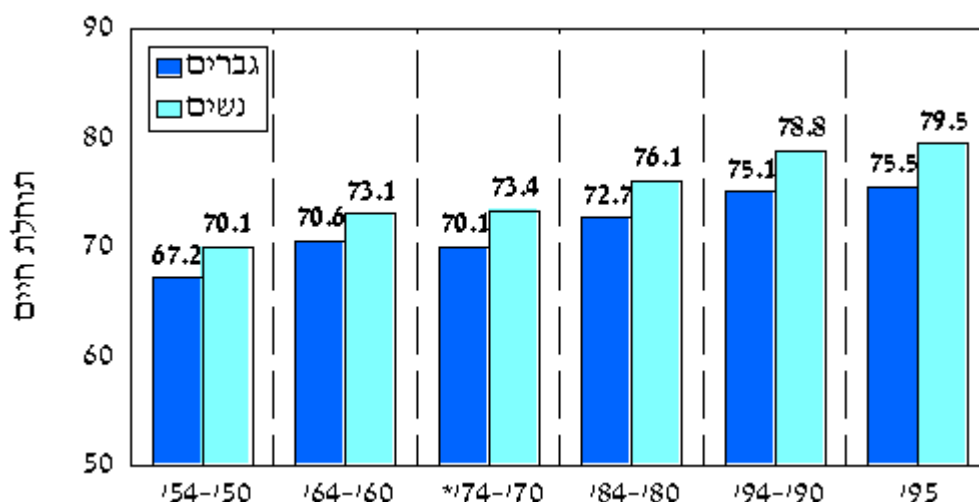

אוניברסיטת תל אביב

תוחלת החיים ושיעורי תמותה

תוחלת חיים הכוונה היא להערכת הזמן הממוצע שנשאר לאדם לחיות מהרגע שהוא נולד ועד מותו.
מאז קום המדינה תוחלת החיים של אדם בישראל עלתה בכ-10 שנים.

תוחלת חיים בלידה באוכלוסיית ישראל מ-1950 עד 1995.

תוחלת החיים בישראל עלתה גם בקרב האוכלוסייה היהודית, וגם בקרב האוכלוסייה הערבית.

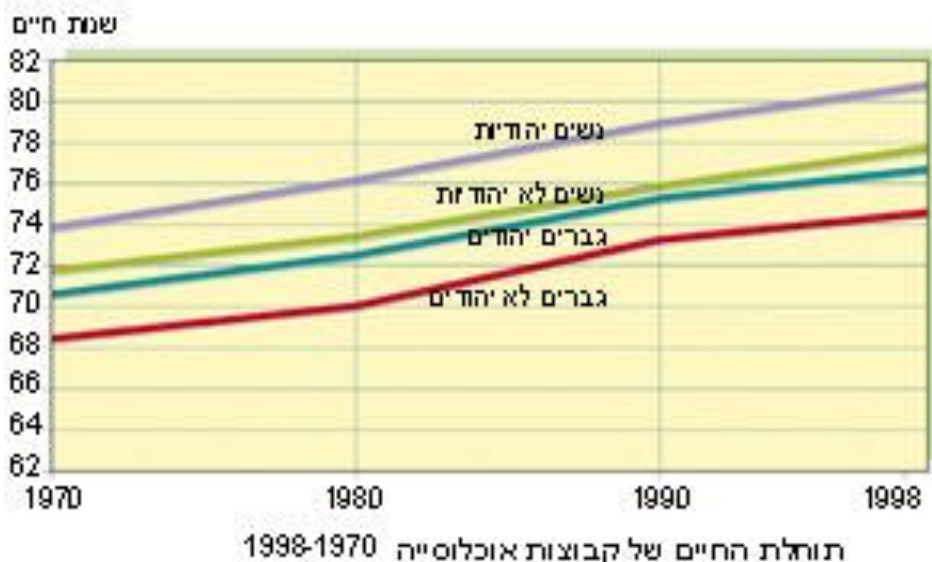
ובכל זאת- תוחלת החיים של יהודים גדולה יותר מזו של הערבים.

כמו במקומות אחרים בעולם, כן גם כאן- תוחלת החיים של הנשים בישראל גבוהה מזו של הגברים.

אבל ההבדל בתוחלת החיים בין נשים לגברים היא רק של 4-5 שנים, הבדל קטן יותר מאשר מדינות אחרות.

תוחלת חיים מושפעת מרמת חיים.

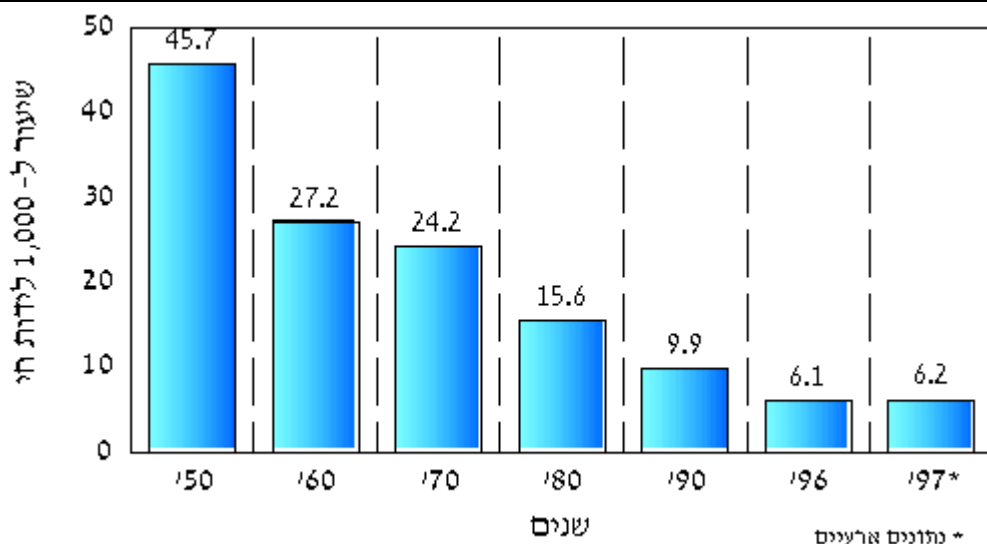
בישראל יש שירותי בריאות מתקדמים ורמת תברואה גבוהה, אלה משפיעים על העלייה בתוחלת החיים.

14. הסבירו את המונח תוחלת חיים, ונתחו את הגרף של תוחלת החיים של קבוצות אוכלוסייה בין השנים 1970-1998.

שיעורי התמותה בישראל ירדו במהלך השנים בגילאים השונים ובקבוצות האוכלוסייה השונות.

גם **תמותת תינוקות ירדה** מאוד בשל אמצעים מודרניים כמו: מעקב שוטף אחר נשים בתקופת ההריון. אבחון מוקדם של בעיות אצל עוברים והטיפול המתקדם בפגים.

תמותת תינוקות במבחר שנים בין 1950- לבין 1997. (שיעור ל-1,000 לידות חי, בשנים 1950-1970 יהודים בלבד)

15. תארו את מגמת שעורי התמותה בישראל על פי קטע המידע ועל פי הגרף, וציינו את הסיבות למגמה זו.

שינויים באוכלוסייה מבחינת הרכב הגילים

בשנים הראשונות שלאחר קום המדינה היו צעירים רבים יותר מאשר זקנים. הילודה הייתה גבוהה בקרב קבוצות רבות ומספר העולים הצעירים שעלו לישראל היה גבוה אף הוא.

האוכלוסייה בישראל הייתה צעירה, אולם במהלך השנים אוכלוסייה זו הלכה והתבגרה.

שיעורי הילודה הלכו וירדו, וחלק גדול מהעולים שהגיעו לישראל היו מבוגרים וקשישים.

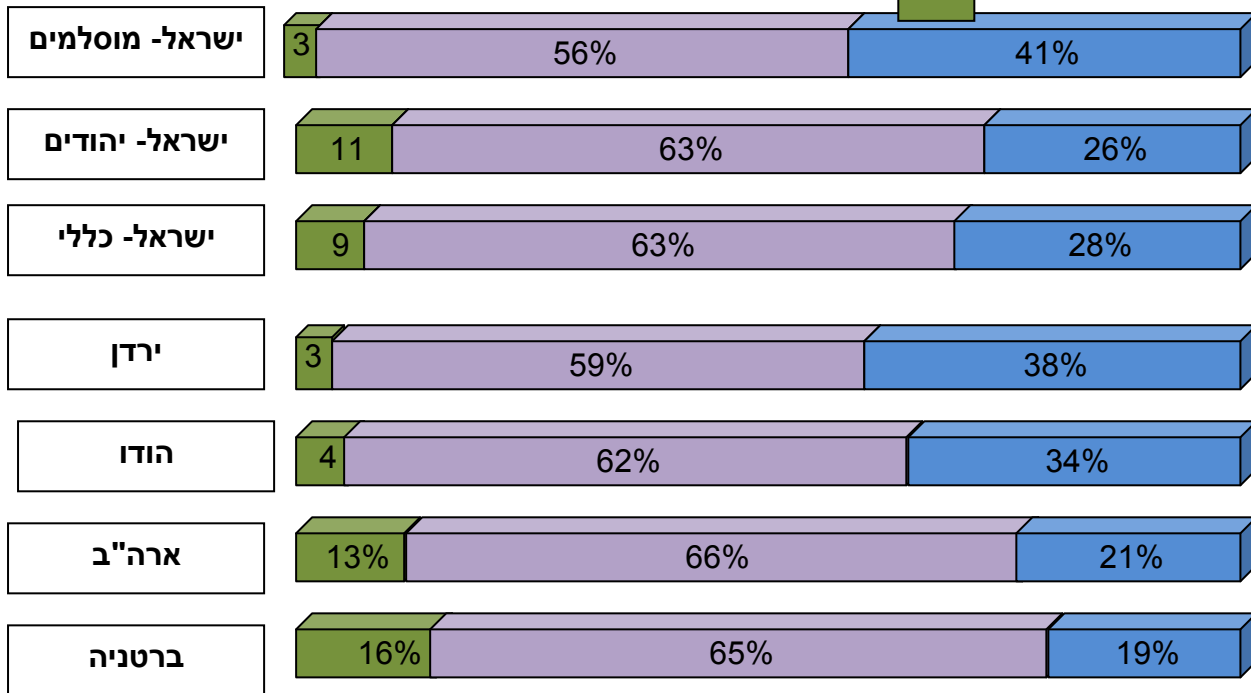
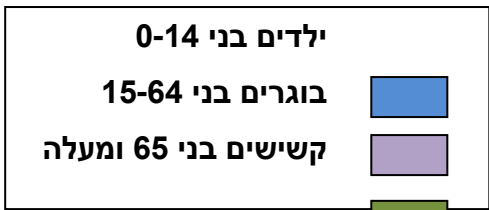
כיום קצב הגידול של אוכלוסיית הקשישים בארץ הוא מן הגבוהים בעולם. אולם, מאחר ששיעורי הילודה בישראל הם גבוהים יחסית למדינות המפותחות, אוכלוסיית ישראל נחשבת לצעירה בהשוואה אליהן.

אוכלוסיית הקשישים - בני 65 ומעלה - מהווה כיום 9% מכלל האוכלוסייה בישראל. וחלקם הגדול מתגורר בערים הגדולות.

רוב הקשישים בישראל ממשיך לגור בבתיהם ומשתלב בקהילה בה הוא חי. רק כ-10% מהם חיים בבתי אבות או במרכזי דיור מוגנים.

העלייה ברמת החיים, והתקדמות הרפואה ושירותי הבריאות, תורמים לאיכות החיים בגיל המבוגר.

הקשישים בישראל מנהלים חיים פעילים, ודרך זו הם תורמים לעצמם, לחברה ולכלכלת המדינה.

מבנה הגילים בישראל ובמדינות אחרות בשנת 2000

16. תארו את קצב הגידול של האוכלוסייה בישראל.

17. ציינו את ההבדלים בגודל אוכלוסיית הזקנים של ישראל בהשוואה למדינות אחרות בהתאם לגרף.

18. ציינו את ההבדלים בגודל אוכלוסיית הזקנים המוסלמים בישראל בהשוואה לאוכלוסייה היהודית ולמדינות אחרות בהתאם לגרף.

במדינות מפותחות רבות וגם בישראל **העלו את גיל הפרישה** (פנסיה) לגמלאות, ובנוסף, קשישים המעוניינים יכולים להמשיך ולעבוד גם אחרי גיל הפרישה. יש גם קשישים רבים **העובדים כעצמאים** וממשיכים לעבוד עוד שנים ארוכות. בישראל ניתן לראות קשישים אשר פורשים לגמלאות אך הם ממשיכים להיות פעילים, הם מתנדבים וחוזרים ללמוד.

מצד שני- קשישים רבים בישראל, כ-40% חיים מתחת לקו העוני. מכיוון **שתוחלת החיים בישראל נמצאת בעלייה כל הזמן**, גדלה גם אוכלוסיית ה"קשישים מאוד" (בני 80 ומעלה). בגילים אלה **איכות החיים של הקשישים יורדת**, בריאותם מידרדרת, קשה להם בישראל להסתדר לבד והם זקוקים לעזרה של בני משפחתם ושל החברה. רוב הטיפול בקשישים נעשה כיום במסגרת המשפחה. לאט לאט מבינות **רשויות המדינה שאי אפשר להסתמך רק על משפחתו של הקשיש**, וכי מערכות הבריאות, הסיעוד והרווחה צריכות להיערך ולמצוא פתרונות הולמים לאוכלוסיית ה"קשישים מאוד" ולצרכיה המיוחדים. ביישובים מסוימים יש **מרכזי-יום** ומועדונים לקשישים וכן שכונות מגורים המותאמות להם, אך **פתרונות אלה אינם מספקים את הצרכים המרובים של אוכלוסייה זאת.**

19. תארו את אוכלוסיית הקשישים בישראל.

שינויים בקרב המשפחות היהודיות בישראל

המסגרת המשפחתית בישראל משתנה כל הזמן.

מספר המשפחות גדל אולם מספר הנפשות בכל משפחה הצטמצם.

המשפחות היהודיות בישראל עוברות שינויים בעיקר בכל הקשור לשיעורי הילודה.

במשפחה היהודית הממוצעת שיעור הילודה הוא כיום נמוך יחסית

גם מספרן של המשפחות החד-הוריות גדל.

מדובר במשפחות בהן יש הורה אחד ולו או לה ילד אחד או יותר.

במוסד הנישואין חל שינוי.

מאז אמצע שנות ה-70 הולך ופוחת שיעור הנישואין, וזוגות רבים נישאים בגיל

מאוחר יותר.

אולם מסתבר שבישראל עדיין מתחתנים יותר מאשר מדינות מפותחות אחרות

בעולם, ומתגרשים פחות, עדיין יש למסגרת המשפחתית חשיבות.

בישראל עלה מספרן של הנשים אשר יוצאות לעבודה מחוץ לבית ואשר מרחיבות

את השכלתן.

השינויים אשר מתרחשים במשפחות בישראל אינן דומות, אולם ההבדלים הולכים

ומצטמצמים עם השנים.

פעם במשפחות של יוצאי ארצות האיסלאם ובמשפחות של ילידי ישראל היה מספר

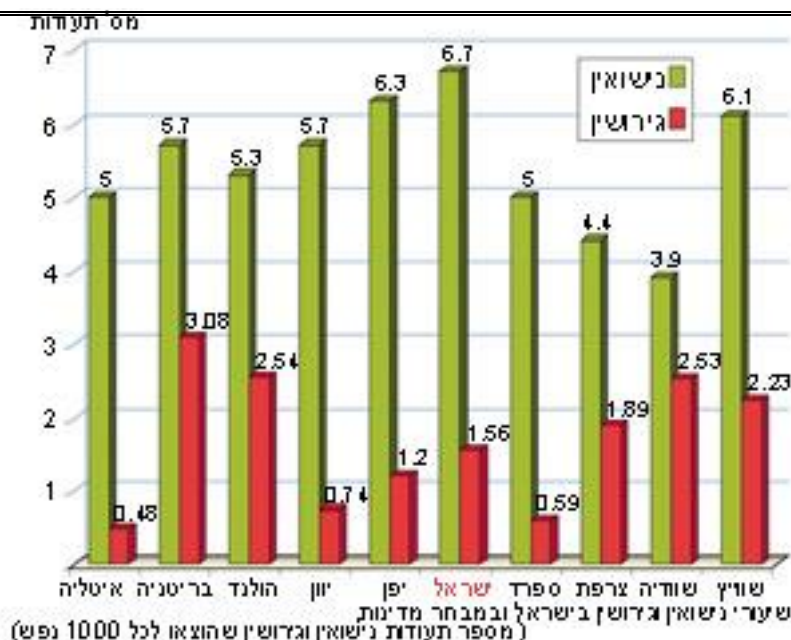
הילדים גדול ממספרם במשפחות של יוצאי אירופה ואמריקה.

כיום ההבדל במספר הילדים נעשה קטן יותר.

קיימים הבדלים גם בין חילוניים לבין דתיים.

בקרב הדתיים מתחתנים עדיין בגיל צעיר יותר, יש פחות משפחות חד הוריות, ושיעור

הגרשים הוא נמוך יותר.

20. השוו בין שיעורי הנישואין והגירושין בישראל לבין המדינות האחרות על פי הגרף, **ותארו** את השינויים במסגרת המשפחתית בישראל.

שינויים בקרב המשפחות הערביות בישראל

השינויים המתרחשים במשפחות הערביות הם במימדים קטנים יותר מאשר המשפחות היהודיות, אבל גם המשפחה הערבית משתנה. גודלה של המשפחה הערבית משתנה והופך לקטן יותר. **שיעורי הנישואין באוכלוסייה הערבית ירדו** אף הם, ושיעורי הגירושין עלו. השינויים המתרחשים במשפחות הערביות בישראל הם **תוצאה של תהליכים חברתיים וכלכליים שונים**: עלייה ברמת ההשכלה, עלייה בהשתתפות הנשים בשוק העבודה, שינוי במעמד האישה ועלייה ברמת החיים. **אולם למשפחה עדיין יש חשיבות רבה בחברה הערבית.** היא כוללת את האב, האם, הבנות שעדיין לא נישאו, והבנים ומשפחותיהם - נשיהם וילדיהם. **לא פעם בני המשפחה המורחבת מתגוררים במגורים משותפים** או בבתים סמוכים זה לזה, וכלכלתם משותפת. למרות שקיימים זוגות צעירים אשר גרים ביחידת מגורים נפרדת, גם היום יש **"חמולה"**, המסגרת המשפחתית, מקום חשוב בחברה הערבית. ביישובים רבים בני ה"חמולה" גרים בשכונה אחת, ויש אף יישובים שלמים שכל תושביהם שייכים לאותה החמולה.

מבנה התשובה

פתיח- כתבו בקצרה אלו קבוצות מרכיבות את האוכלוסייה בישראל.

גוף התשובה

סעיף א- פירוש המושג "בידול חברתי"

שתי קבוצות החיות בבידול חברתי

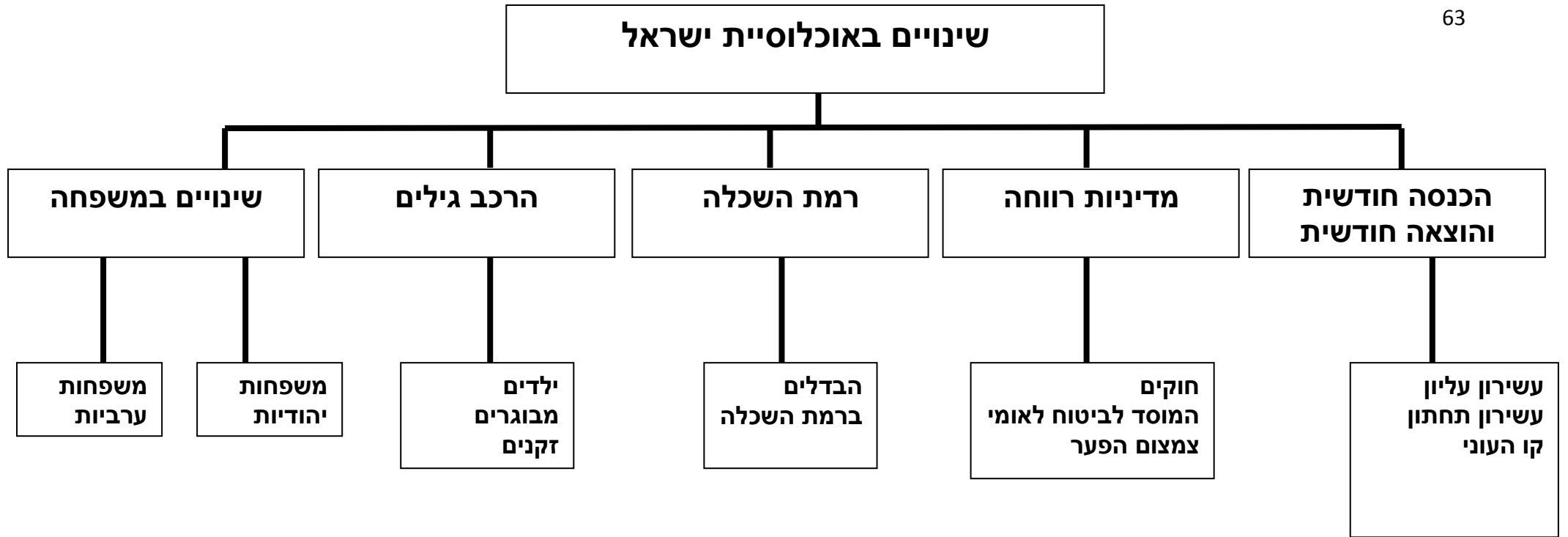
סעיף ב-

שלושה גורמים שהביאו לעלייה בתוחלת החיים בישראל.
גורם א.

גורם ב.

גורם ג.

סיום התשובה- ההבדל שבין העלייה בתוחלת החיים של האוכלוסייה יהודית לבין אוכלוסייה הערבית.

תשובה לשאלה מעמ' 29

א. השינויים הדמוגרפיים הצפויים:

1. ירידה באחוז הילדים הצעירים בקרב האוכלוסייה .
משקלם היחסי של הילדים יורד בגלל צמצום שיעורי הילודה .
האוכלוסייה הערבית עוברת תהליך של מודרניזציה, ההשכלה עולה, מעמד האשה עולה ולכן שיעורי הילודה יורדים.
2. אחוז המבוגרים עולה -עלייה בתוחלת החיים של האוכלוסייה בעקבות שיפור בתנאי החיים. רמת הבריאות עולה, שיפור בתשתיות ובמזון.

ב. השינויים בחברה:

1. עלייה ברמת החיים ושיפור כלכלי .
היחס בין המפרנסים לתלויים משתנה וההכנסה לנפש עולה.
2. דרישה רבה יותר לשרותים לאוכלוסייה המבוגרת כמו מרפאות, דיור מוגן , מועדונים על חשבון צמצום גני ילדים ומוסדות חינוך.